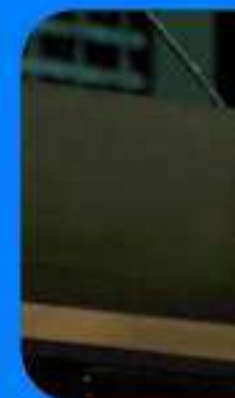

20 คม คิด

ฝ่าวิกฤตการอ่าน

- อภิลิทธิ เวชชาชีวะ • จุรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ • ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ
- ดร.ทัศนัย วงศ์พิเศษกุล • คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต • ชัยภรณ์ แสงกระจ่าง
- ริสรวล อร่ามเจริญ • ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน • เรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป
- ผาณิต เกิดโชคชัย • พงษ์พัทธ์ พหลกุลบุตร • ทศสิริ พูลนวล
- จริญญา มาลัยกุล • เข็มพร วิรุณราพันธ์ • ดร.อมรา ปฐภิญโญบูรณ์
- ดร.กมล รอดคล้าย • ดร.จิรพรรณ ปุณเกษม • ดร.เยาวพา เดชะคุปต์
- สรวงธร นาวาผล • วันทนีย์ นามะสนธิ

20 คมคิด

ฝ่าวิกฤตการอ่าน

20 คมคิด ฝ่าวิกฤตการอ่าน

ที่ปรึกษา : ดร.ทัศนัย วงศ์พิเศษกุล

บรรณาธิการ : วัฒนชัย วินิจจะกุล เรียบเรียง : นพรัตน์ มุณีรัตน์
(จากงานศึกษาวิจัย เรื่อง นโยบายส่งเสริมการอ่านของไทย ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ)

ออกแบบปก/รูปเล่ม และจัดพิมพ์ : บริษัทคนคิดดี จำกัด

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2552 จำนวนพิมพ์ : 2,000 เล่ม

ISBN 978-616-7197-29-6

จัดทำโดย : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

999/9 อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น 17

ถนนพระราม 1 เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์ 0 2264 5963-65 โทรสาร 0 264 5966

ส่วนบริการ : อุทยานการเรียนรู้ ชั้น 8 Dazzle Zone ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์

โทรศัพท์ 0 2257 4300 www.tkpark.or.th

คำนำ

การอ่านหนังสือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศต่าง ๆ ในโลก สำหรับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทุกช่วงวัยตั้งแต่อยู่ในครรภ์ กระทั่งวัยชรา เพราะหนังสือไม่เพียงเป็นสื่อที่ให้ความรู้เท่านั้น แต่ยังมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน การเลือกใช้หนังสือที่เหมาะสมและฝึกฝนให้คนในสังคมรักการอ่าน ปมพะเนียดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างสังคมฐานความรู้

ทว่าจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่จัดทำเมื่อเดือนกันยายน 2548 พบว่าสถิติการอ่านหนังสือของคนไทยเฉลี่ยเพียงปีละ 2 เล่ม ซึ่งนับว่าต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่น สิงคโปร์ ที่มีสถิติการอ่านหนังสือปีละ 40-50 เล่ม เวียดนามปีละ 60 เล่ม

และจากงานสำรวจวิจัยเรื่องการอ่านหนังสือของคนไทยในปี 2551 พบว่า คนไทยใช้เวลาในการอ่านหนังสือเฉลี่ยต่อวันลดลงจาก 51 นาที ในปี 2548 เหลือเพียง 39 นาที ถ้าเจาะจงไปเฉพาะกลุ่มเยาวชน จะพบว่าการอ่านหนังสือลดลงจากวันละ 69.1 นาทีในปี 2550 เหลือเพียง 66.3 นาทีในปี 2551 โดยมีคนไทยอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป อ่านหนังสือ (ที่ไม่ใช่หนังสือเรียนหรือเพื่องาน) เป็นประจำเพียง 66.3% เท่านั้น

ทั้งหมดนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าการอ่านหนังสือของคนไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤตอย่างแท้จริง ดังนั้นทุกภาคส่วนที่มีบทบาทหน้าที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน สื่อมวลชน ชุมชน และครอบครัว จึงต้องร่วมกันผนึกพลัง ผลักดันสนับสนุน และส่งเสริม ให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านขึ้นในสังคมไทย

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมการอ่านอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับนโยบาย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดทำแผน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และก่อให้เกิดผลในวงกว้าง จึงจัดทำโครงการศึกษาวิจัยนโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา และมีนโยบายส่งเสริมการอ่านที่เข้มแข็งและประสบความสำเร็จ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสวีเดน ประเทศญี่ปุ่น

จากโครงการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำให้มีโอกาสส่งแบบสอบถามและสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งระดับนโยบายและผู้ปฏิบัติงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน อันเป็นที่มาของการนำข้อมูลเหล่านี้มาเรียบเรียงใหม่และจัดพิมพ์เป็นหนังสือ “20 คมคิด ฝ่าวิกฤตการอ่าน” ซึ่งคัดสรรมุมมองข้อเสนอการส่งเสริมปลูกฝังนิสัยรักการอ่านจากผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว

หวังว่าหนังสือเล็กๆ เล่มนี้จะช่วยจุดประกายความหวังและพลังแห่งการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้เด็ก เยาวชน และคนไทยอ่านเป็นคิดเป็น และเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคมไทย

สารบัญ

• อภิสสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี	08	• ทศสิริ พูลนวล บรรณาธิการบริหาร สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก	42
• จุรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	11	• จรรย์ มาลัยกุล มูลนิธิกระเจ๊กงา	44
• ดร.วราภรณ์ สามโกเศศ อดีต รมช.กระทรวงศึกษาธิการ	17	• เข้มพร วิรุณราพันธ์ ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน สสส.	47
• ดร.ทัศนัย วงศ์พิเศษกุล ผู้อำนวยการสำนักงานอุทยานการเรียนรู้	19	• ดร.อมรา ปฐมภิญาบุญ สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (สพร.) สำนักงาน กศน.	50
• คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย	23	• ดร.กมล รอดคล้าย ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ	53
• ชมัยภร แสงกระจ่าง นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย	26	• ดร.จิรพรรณ ปุณเกษม ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา	55
• ริสรวล อร่ามเจริญ นายกสมาคมผู้จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย	29	• ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ โครงการบริการวิชาการ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา	57
• ดร.นำทิพย์ วิภาวิน นายกสมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย	32	• สรวงธร นาวาผล กลุ่ม We are happy	59
• เรื่องศักดิ์ ปิ่นประทีป กรรมการผู้จัดการ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก	34	• วันทนีย์ นามะสนธิ ผู้ช่วยกรรมการ สำนักกิจกรรมสังคม บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน)	61
• ผาณิต เกิดโชคชัย ผู้อำนวยการฝ่ายศูนย์การเรียนรู้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	37		
• พฤษส์ พหลกุลบุตร ผู้อำนวยการฝ่ายละครการศึกษา กลุ่มมะขามป้อม	39		

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทรงพลังสำหรับมวลมนุษย์
เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต
และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีจึงสำหรับคนทุกคน

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
นายกรัฐมนตรี

การริเริ่มโครงการส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถือเป็นอีกโครงการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ในอันที่จะผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษา และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ประสบความสำเร็จ เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทรงพลังสำหรับมวลมนุษย์ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต และเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีจึงสำหรับคนทุกคน ถ้าเราจะเปรียบเทียบสังคมที่เป็นสังคม การอ่าน กับสังคมที่ไม่อ่านหรือไม่นิยมการอ่านนั้น เราจะพบว่า มีความแตกต่างกัน มาก ทั้งในด้านความเจริญก้าวหน้า พัฒนาการ และความสามารถของคนในสังคมต่อ ความเข้าใจสภาพปัญหาและความสลับซับซ้อนต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปของ สังคม

การอ่านเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังอย่างยิ่งในการพัฒนาระดับสติปัญญาของ สังคมมนุษย์ การศึกษาที่เกิดจากสังคมการอ่านโดยพื้นฐานจะมีระดับสติปัญญาเฉลี่ย มากกว่าสังคมโดยทั่วไปที่ไม่อ่านหนังสือ และการอ่านยังทำให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทำให้สมรรถนะในการเรียนรู้พัฒนาขึ้น ซึ่งจะสามารถ รับความเปลี่ยนแปลงและมีความเข้มแข็งต่อภาวะการณ์แข่งขันอย่างรุนแรงใน ปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การผลักดันในเรื่องของการอ่าน รัฐบาลจึงได้ประกาศให้เป็นวาระ แห่งชาติ และจะได้ประสานกับทุกหน่วยงาน เพื่อที่จะได้มีส่วนร่วมในการผลักดันเรื่องนี้ ไปสู่ความสำเร็จให้ได้

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และจากการสำรวจในหลายต่อหลาย ครั้ง เราพบว่า การอ่านหนังสือของคนไทยยังอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ ถ้าเทียบกับอีก หลายต่อหลายสังคม การผลักดันให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และกำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปี ซึ่งตรงกับวันพระราชสมภพของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็น “วันรักการอ่าน” เพื่อให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและชวนขยายฝึกฝนให้เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา

ผมเรียนว่าโดยส่วนตัว ผมเองได้สัมผัสถึงคุณค่าของการรักการอ่าน ความโชคดี ที่ผมได้รับการศึกษาในระบบที่มุ่งเน้นส่งเสริมในเรื่องของการอ่านอย่างมากได้ทำให้ผม ได้ฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยใฝ่รู้ ในมีความสามารถในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งเมื่อเข้าสู่การทำงานผมพบว่า คุณค่าและคุณประโยชน์ตรงนี้มหาศาล ทำให้เรา สามารถที่จะแก้ไขปัญหาหรือทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ผมจึงอยากจะให้โอกาสกับทุก ๆ คน ที่เป็นคนไทยที่จะได้เริ่มต้นในสิ่งนี้

การทำงานเพื่อผลักดันในเรื่องนี้ คงจะไม่ใช้ภาระหน้าที่ของหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง แม้ผมทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก และในระยะเวลาอันใกล้ ก็คงจะได้มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อที่จะประกาศมาตรการต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรมอย่างครบวงจร แต่เฉพาะที่ได้มีการปรึกษาหารือและเริ่มต้นแล้ว จะมีตั้งแต่เรื่องของการผลักดันในเรื่องของเด็กเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราค้นพบว่า โอกาสทองของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตั้งแต่อายุประมาณ 1-6 ปี

ดังนั้น ได้มีการประสานงานกับกระทรวงสาธารณสุข และมีการรณรงค์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้มากยิ่งขึ้น ในการที่จะจัดทำ “หนังสือเล่มแรก” ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการที่จะปลูกฝังให้ทุกคนรอบตัวมีความคุ้นเคยกับการอ่านแล้ว เรายังหวังที่จะให้หนังสือเล่มแรกนั้น ให้ทั้งความรู้ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความรักความอบอุ่นในครอบครัวด้วย

ส่วนการส่งเสริมในเรื่องของการอ่านในโรงเรียน ก็จะเป็นเรื่องของการไปปรับปรุงหลักสูตรต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้ทุกโรงเรียน โดยเฉพาะครู ได้ปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กนักเรียนได้มีการอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือการสร้างสภาวะแวดล้อมในการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนด้วย

ปฏิรูปการไทยเข้มแข็ง 2555 ซึ่งมีการลงทุนด้านการศึกษาก็เป็นอีกด้านที่มีความสำคัญ ก็ได้มุ่งเน้นในเรื่องที่จะสร้างและปรับปรุงโรงเรียน โดยเฉพาะห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ก็จะเป็นอีกทางหนึ่งในการส่งเสริมทางด้านนี้ด้วย และไม่เพียงเฉพาะในส่วนของการกระทรวงศึกษาธิการและสถาบันการศึกษาเท่านั้น หน่วยงานอย่างเช่นการรถไฟแห่งประเทศไทย ยังได้ริเริ่มจัดทำโครงการห้องสมุดรถไฟ ตามภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนให้เกิดแหล่งเรียนรู้ และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้คนไทย ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ดี สำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป

นอกจากนั้น ในแง่ของหนังสือไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของต้นทุน เรื่องของการตลาด เรื่องการคัดหนังสือที่มีคุณภาพดี เพื่อที่จะเป็นประโยชน์กับผู้อ่านนั้นก็จะเป็นโครงการหรือมาตรการสำคัญที่รัฐบาลจะได้มีการดำเนินการต่อไปเป้าหมายที่สุดแล้วคือ เราต้องการที่จะเพิ่มการอ่าน โดยเฉพาะของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวภายในระยะเวลา 3 ปีข้างหน้า คือภายในปี 2555 นั้นเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ได้มีการประกาศชัดว่า เด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียนซึ่งปัจจุบันยังมีบางส่วนที่ยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ สภานี้ก็จะต้องหมดไป เช่นเดียวกันภายในปี 2555

การดำเนินการทั้งหมดนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย หากทุกภาคส่วนราชการและทุกหน่วยงาน ตลอดจนทุกภาคส่วนของสังคมไม่ให้ความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือ และไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้พี่น้องประชาชนเห็นคุณค่าของการอ่าน

เพราะฉะนั้น ผมจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกภาคส่วนของสังคมจะได้มองเห็นเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะนี่คือปัจจัยที่จะชี้ขาดขีดความสามารถของประเทศเราในอนาคต ในการติดต่อทางปัญญา มีทักษะที่คนของเราพึงจะมี สำหรับโลกในอนาคต ซึ่งจะมีความท้าทายและปัญหาที่สลับซับซ้อน อีกมาก

สุดท้าย ผมคงฝากเป็นข้อสังเกตว่า ในเรื่องของการอ่านนั้น เราหวังว่าเมื่อได้ปลูกฝังให้คนรักการอ่าน และนิยมการอ่านมากขึ้นแล้ว เราจะสามารถกระตุ้นให้คนอ่านหนังสือที่มีความหลากหลายมากขึ้นด้วย เพราะเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่แต่ละคนอาจจะมีคามสนใจเฉพาะด้าน และยึดติดอยู่กับการอ่านหนังสือเพียงประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่ว่าการอ่านซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ ผมคิดว่าถ้าสามารถนำไปสู่ความหลากหลายในเรื่องของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของประเภทหรือแม้กระทั่งภาษาที่ใช้ในหนังสือนั้น จะช่วยทำให้คนของเรานั้นมีความรอบรู้ มีความรอบด้านมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมที่อุดมด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

ผมทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการจะใช้โอกาสแห่งการเปิดโครงการส่งเสริมการอ่านนี้ ร่วมฉลองโอกาสวันทีระลึกสากลแห่งการรู้หนังสือ คือวันที่ 8 กันยายนของทุกปีขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ด้วย ดังนั้นในนามของรัฐบาลผมจึงขอยืนยันถึงความมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนให้สังคมไทยเป็นสังคมการอ่านและส่งเสริมให้คนไทยมิใช่เป็นเพียงผู้รู้หนังสือตามหลักการของยูเนสโกเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและพัฒนาการที่ดี และขอเน้นย้ำถึงความสำคัญของการอ่านหนังสือว่า จะเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และต้องไม่ลืมที่จะส่งเสริมการอ่านในภาษาที่หลากหลาย เช่น ภาษาอังกฤษ และอื่น ๆ เพราะภาษาเหล่านั้นมีฐานข้อมูลความรู้และมีหนังสือที่น่าอ่านมากมาย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างพี่น้องประชาชนทั่วโลกด้วยอีกทางหนึ่ง

ในโอกาสนี้ ผมขอส่งความปรารถนาดี และขอเชิญชวนพี่น้องประชาชนองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนทุกแห่ง ร่วมกันตั้งปณิธานว่าจะผนึกกำลังกันสร้างโอกาสให้คนไทยได้รู้หนังสือ รักการอ่าน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สังคมไทยไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการสร้างสรรค์ และสังคมแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

คำกล่าวเนื่องในโอกาสเปิดโครงการส่งเสริมการอ่าน
เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล วันอาทิตย์ที่ 6 กันยายน 2552

การเติมเต็มการศึกษาคือชีวิต ให้ประชาชนมีความสามารถในการอ่าน
การแสวงหาความรู้ เข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา
จากสื่อและวิธีการที่หลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อต่อยอดการเร่งรัด
อย่างสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ในปัจจุบันเด็กไทยมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม แม้จะเป็นการอ่านตำราหรือหนังสือเรียน แต่ทักษะการอ่านที่เป็นอยู่ยังไม่สอดคล้องกับการสร้างนิสัยให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนด้วยการอ่านให้เป็นและรู้จักใช้การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการสำรวจจากหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ พบว่า ทักษะการอ่านของเด็กไทย โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในช่วงอายุ 15 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในเอเชียที่เน้นการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านเพื่อจับใจความ (สาระ) การตีความและการวิเคราะห์ เด็กไทยยังอยู่ในระดับต่ำมาก ดังนั้น การอ่านต้องเน้นทั้ง “อ่านเพื่อเรียนรู้ (รู้)” และ “เรียนเพื่ออ่าน (ให้) เป็น”

การสร้างนิสัยรักการอ่านเป็นหน้าที่สำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะเชื่อว่าการอ่านเป็นหัวใจของการเรียนรู้ การอ่านในยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งเปิดกว้าง เพราะการอ่านไม่ขีดวงอยู่แค่การอ่านตัวอักษรจากหนังสือ หรือสื่อ แต่การอ่านอาจทำได้ด้วยการฟัง คิด ถาม จด ซึ่งตรงตามแนวคิด “สุ จิ ปุ ลิ” นอกจากนั้นการอ่านยังครอบคลุมเรื่องการใช้จินตนาการและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกจากภายในก็จัดเป็นทักษะที่พัฒนาจากการอ่านด้วยและสุดท้ายเมื่ออ่านเป็น ก็ยอมนำไปสู่การจดบันทึก และเขียนได้ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่จำเป็นในการสื่อสาร และสร้างศักยภาพของแต่ละบุคคล

ภาพที่กระทรวงศึกษาธิการอยากเห็นในสังคมยุคใหม่ คือ เด็กและเยาวชนไทยรักการอ่านในทุกรูปแบบ และใช้การอ่านเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตน อันจะส่งผลต่อการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของชาติได้

มีการศึกษาวิจัยหลายสาขา พบว่า การอ่านต้องปลูกฝังมาแต่เด็ก ตั้งแต่แรกเกิด ต่อเนื่องจนถึงอายุประมาณ 6 ขวบ ซึ่งเป็น “วัยทองแห่งการเรียนรู้” เพราะสมองในช่วงวัยดังกล่าว หากได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องจะเป็นรากฐานของการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ ในช่วงวัยเรียน การปลูกฝังและสร้างนิสัยรักการอ่าน ต้องทำคู่ขนานไปกับการเรียนรู้ การคิดและใช้จินตนาการอย่างสร้างสรรค์ จึงเกี่ยวข้องกับการสร้างและธรรมาภิบาลในเรื่องสภาพแวดล้อม ทั้งในโรงเรียน สถานศึกษาและในสถานที่ทำงาน ตลอดจนชุมชน ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่าน การแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขณะนี้ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเรื่องนี้ โดยเฉพาะในส่วนของการพัฒนาคุณภาพ โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการศึกษา รัฐบาลได้มอบนโยบายในเรื่องนี้ และได้ประกาศให้ “การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ” โดยกำหนดให้ทุกวันที่ 2 เมษายน ของทุกปี เป็นวันการอ่าน เนื่องจากตรงกับวันพระราชสมภพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้น เพื่อศึกษา สำรวจ และพัฒนาองค์ความรู้ในการเพิ่มความสามารถในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งตรงกับนโยบายการพัฒนา “คุณภาพ การศึกษา” แล้วยังมีกระดุมแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมจากภาคีเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคสังคม เพื่อบรรณการรักการอ่านแก่เด็ก เยาวชน และคนไทย ซึ่งเป็นเรื่องการเติมเต็มการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา ไปเน้นการจัดและบริหารการศึกษาในระบบโรงเรียนมากกว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ และต่อยอดการอ่านจากโลกของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต สื่อสารมวลชน และแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาของประเทศ ซึ่งเป็นการจัดและบริหารความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรื่องนี้จึงสอดคล้องกับนโยบายเรื่องการสร้าง “โอกาสทางการศึกษา” อย่างไว้ชัดจำกัด และประเด็นสุดท้ายที่คณะกรรมการฯ ชุดนี้กำลังเร่งศึกษา และพัฒนาคือ การนำนโยบายในเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการศึกษา” จากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ภูมิปัญญา ชุมชน สังคม หน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและจิตสภาวะแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่านให้กว้างขวางขึ้น

ผมคิดว่าการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านครั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการต้องปรับระบบวิธีคิดใหม่ คือ นำการอ่านมาเป็นแกนหลักในการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ พัฒนาคู่มือ ผู้สอนและบุคลากรให้อ่านมากขึ้น นำการอ่านเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและในการสร้างโอกาสให้มีการเข้าถึงองค์ความรู้ที่จำเป็น โดยไม่ทิ้งความเป็นไทย จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริงให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็กปกติและเด็กด้อยโอกาส

ทุกประเภท รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงาน มีช่องทางหลักหรือผูกขาดแต่เพียงหน่วยงานเดียว ส่วนการพัฒนาด้านอาคารสถานที่นั้นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมสนับสนุนเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการควรเน้นการจัดหา พัฒนาและส่งเสริมการสร้างสื่อทางการศึกษาและกระบวนการส่งเสริมการอ่านอย่างสร้างสรรค์แทน

เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทย ดั้งเดิมและเป็นมาช้านานเกิดจากการฟัง ดูและทำตาม ดังนั้น การอ่าน จึงไม่ใช่วัฒนธรรมหลัก แต่ในยุคปัจจุบัน การอ่านกลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และความรู้ นำมาซึ่งประโยชน์ทั้งทางความคิด สามารถสร้างรายได้ เพิ่มผลทางเศรษฐกิจ เป็นทักษะของขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่หลายประเทศเร่งรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน และประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การศึกษากลยุทธ์จากต่างประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ผมขอยกตัวอย่างบางประเทศ เช่น โครงการ “หนังสือเล่มแรก” หรือ Book Start ที่เริ่มจากประเทศอังกฤษ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนทุกคนรอบครัวปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของเด็กตั้งแต่แรกเกิด โดยคัดเลือกหนังสือมีคุณภาพและเทคนิคการใช้หนังสือประกอบของเล่นสำหรับเด็กเล็ก จัดไว้เป็นถูง มีการขยายไปแล้วในหลายประเทศ รวมทั้งญี่ปุ่น สำหรับประเทศไทย ก็มีการจัดกิจกรรมนี้ และเป็นที่ยอมรับหลายทั้งชุมชน และครอบครัวที่ร่วมโครงการ หลายโรงพยาบาลก็มีการนำถูงหนังสือจากโครงการนี้ ไปอ่านและใช้กับเด็กที่เจ็บป่วย เช่น ที่โรงพยาบาลยะลา รัฐบาลโดยท่านนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็สนับสนุนโครงการนี้ ให้เป็นส่วนหนึ่งในการทำให้ “การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ”

แนวทางทำให้การอ่านเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างชาติของประเทศสิงคโปร์ มีตัวอย่างและเป็นกรณีศึกษาที่ดีสำหรับประเทศไทย สิงคโปร์ ประกาศให้ประเทศก้าวสู่การเป็น “Learning Nation” มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาส่งเสริมการอ่านที่เป็นรูปธรรม 2 ฉบับ คือ Library 2000 และ Library 2004 เน้นการปรับปรุงพื้นที่การอ่าน ทั้งห้องสมุดประชาชน แหล่งอ่านในย่านชุมชน ศูนย์การค้า การผลิตหนังสือคุณภาพหลายภาษา เพื่อทำวิสัยทัศน์ที่ว่า Imagination Knowledge & Possibility ทำให้คนสิงคโปร์เข้าถึงข้อมูลความรู้อย่างทั่วถึง เพื่อความสำเร็จในชีวิตที่ว่า “Libraries for Life, Knowledge for Success” และทุกเดือนกรกฎาคมทั้งเดือน จัดเป็นช่วงเวลาการอ่านเพื่อชาติ (Read Singapore) นับเป็นแบบอย่างประเทศไทยจำเป็นต้องศึกษาและปรับแนวทางให้เหมาะสมกับสังคมไทย นอกจากนั้นยังมีโครงการกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ปฏิเสธการอ่านและการเรียนรู้ แต่มีความสนใจวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เรียกว่า Pop Culture นอกจากรัฐบาลจะประกาศให้ปี พ.ศ.2551 เป็น “ปีแห่งการอ่าน” ด้วยคำขวัญที่ว่า “Everything starts with Reading” แล้ว หลายหน่วยงานได้จัดกิจกรรม “อ่านตามดารา หรือ คนดัง” (Stars Read) เช่น นักฟุตบอล (ส่วนใหญ่ เก่งกีฬา แต่ไม่ชอบอ่าน ชอบเรียน) และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมาย เพศ วัย และเชื้อชาติ ในโครงการ One Book one City เป็นต้น

สำหรับสหรัฐอเมริกา ขณะนี้เริ่มพบปัญหาว่าคนเริ่มอ่านและซื้อหนังสือลดลง เนื่องจากอินเทอร์เน็ต ดังนั้น จึงมีโครงการระดับชาติที่เรียกว่า “ก๊อบดักนักอ่าน” (Get Caught Reading) โดยสมาคมผู้จัดพิมพ์แห่งสหรัฐอเมริกา ที่แนะนำหนังสือดี หนังสือที่เหมาะสมสำหรับคนต่างระดับ ต่างความต้องการ เช่น คุณพ่อ-คุณแม่มือใหม่ หวังรวย ตกงานทำอะไรดี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างการสร้างควมมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับแหล่งอ่าน การบริจาค และประเมินผลการใช้ภาชีท้องถิ่นเพื่อคืนปัญญาแก่คนในชุมชน เป็นต้น

นโยบายของรัฐบาลชุดนี้ ได้กำหนดให้ การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และกำลังดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมขึ้น ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลเองก็กำหนดเรื่องนี้ไว้ในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญว่าจะเป็นการเติมเต็มการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับผู้ที่กำลังเรียนหรือจบการศึกษาแล้วและประชาชนให้มีความสามารถในการอ่าน การแสวงหาความรู้ เข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา จากสื่อและวิธีการที่หลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อต่อยอดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในส่วนของแนวปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการได้นำนโยบายทั้ง 2 ประการ มาเป็นเป้าหมายจัดทำแผนปฏิบัติการระดับกระทรวงและหน่วยงานให้มีกลยุทธ์หรือโครงการที่ปฏิบัติได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยมี “โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน” ภายใต้กลยุทธ์เร่งรัดพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และกลยุทธ์ในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

รัฐบาลทุกชุดต้องทำเรื่องนี้ เพราะหนังสือบางเล่มการอ่านสำคัญมาก และคนในสังคมต้องเข้าใจว่า สังคมดีนั้นต้องมาจากการศึกษาดี คุณภาพการศึกษาดี ต้องอ่านและเขียน เพราะนี่คือ ทักษะสำคัญในการครองชีพ

ดร.วารกรณ์ สามโกเศศ
อดีต รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ

คุณูปการของการอ่านนั้นมีมากมาย เพราะการอ่านก่อให้เกิดการสร้างจินตนาการ ช่วยให้เราคิดสิ่งต่าง ๆ ได้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ เพราะการอ่านมีช่องว่างให้เราได้หยุดคิด และสามารถกลับไปอ่านบทบทใหม่ นอกจากนั้น การอ่านยังนำไปสู่การเขียน และสามารถสื่อสารความคิดของเราไปสู่ผู้อื่นได้ดีกว่า

แต่ที่ผ่านมามาประเทศไทยเป็นสังคมบอกเล่า ไม่ชอบบันทึก เชื้ออะไรงายโดยไม่ ได้คิดไตร่ตรอง แต่การอ่านจะช่วยให้เห็นคุณค่าแตกต่างกับการบอกเล่า อย่างเช่น เราสามารถเรียนรู้ประสบการณ์และความคิดของผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้งจากการอ่าน

ปัจจัยที่จะทำให้ให้นโยบาย หรือ โครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านประสบความสำเร็จได้นั้น ผมเชื่อในการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนโดยเริ่มจากครอบครัว พ่อแม่มีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของเด็กมากที่สุดโดยทำตัวอย่างให้เห็นและจัดหาหนังสือมาให้อ่าน ในโรงเรียนครูก็ต้องให้เวลากับเด็กมากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการอาจมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของครู การกระจายกำลังของครู บางที่ครูขาดแคลน ครูละเลยการอ่าน วัตถุประสงค์มีน้อย ครูไม่เอาใจใส่เด็กอ่านไม่ออก ครูก็ต้องเสียสละ และให้ความเอาใจใส่เด็กกลุ่มนี้เพิ่มมากขึ้น ส่วนภาคสังคม NGO สื่อภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ก็ต้องช่วยกันทำให้การอ่านเป็นวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย

ทั้งนี้ต้องเป็นความตระหนักในชนชั้นนำของประเทศ ต่อการดำเนินนโยบายเรื่องการอ่านเป็นวาระแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง มีนโยบายและการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการเรียกร้องต่อสังคม ต่อกระทรวงศึกษาธิการ สร้างการตระหนักในหมู่ชนว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งต้องทำต่อเนื่อง และปรับทัศนคติ อย่ามองว่าการอ่านเป็นหน้าที่เฉพาะของครู การรักการอ่านโยงกับคุณภาพการศึกษา อย่าปักใจว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนอย่างเดียว สังคมต้องมีส่วนร่วมช่วยกันด้วย และต้องประสานความร่วมมือกันโดยควรมีแผนกว้างๆ ที่ทุกภาคส่วนสามารถทำได้ โดยทำตามบทบาทตามประสบการณ์ตามกรอบงานของหน่วยงาน ไม่จำเป็นต้องทำให้เหมือนกันทั้งหมด

ในขณะที่เดียวกันรัฐต้องวางแผน สภาการศึกษา สพฐ. ต้องมีแผนกลยุทธ์ สร้างกลยุทธ์ สร้างความสามารถในการอ่านของเยาวชน แต่ละโรงเรียน แต่ละชุมชนไม่ควรทำเหมือนกัน ให้มีลักษณะพิเศษเฉพาะตามแต่บริบทแวดล้อม และ สภาพปัญหาของแต่ละที่

ผมคิดว่ารัฐบาลทุกชุดต้องทำเรื่องนี้ เพราะนโยบายรักการอ่านสำคัญมาก และคนในสังคมต้องเข้าใจว่า สังคมดีขึ้นต้องมาจากการศึกษาดี คุณภาพการศึกษาดีต้องอ่านและเขียน เพราะนี่คือทักษะสำคัญในการครองชีพ

ถ้าเราส่งเสริมการอ่านอย่างเต็มที่
แต่ไม่มีหนังสือดี ๆ เอาไว้ให้อ่าน ก็ไม่เกิดผล
แต่ในขณะเดียวกันหากมีหนังสือออกมากองจำนวนมาก
แต่ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะส่งเสริมการอ่าน
หนังสือก็จะกองอยู่อย่างนั้น ไม่มีคนอ่าน
ทั้งนี้หนังสือจะมีชีวิตได้ก็ต่อเมื่อได้รับการจับต้อง ได้รับการอ่าน

ดร.ทัศนัย วงศ์พิเศษกุล
ผู้อำนวยการสำนักงานอุทยานการเรียนรู้

ตั้งแต่เดิมสังคมไทยเราไม่ใช่สังคมของการอ่าน เราเพิ่งเริ่มให้ความสำคัญกับหนังสือในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ก็ยังไม่แข็งแรงมากพอที่จะหล่อหลอมให้เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมของการอ่าน แต่เมื่อสังคมมีพัฒนาการมากขึ้น วันนี้เราอยากเห็นสังคมไทยเป็นสังคมของการอ่าน การเรียนรู้ ซึ่งต้องเริ่มต้นจากครอบครัวต้องเห็นความสำคัญในการปลูกฝังเด็กให้มีนิสัยรักการอ่าน ทำให้เด็กได้จับต้องหนังสือตั้งแต่ยังเล็กให้เขา

คุ้นเคยกับหนังสือ ให้เขาคิดว่าหนังสือ คือ ของเล่น คือ เพื่อนเล่น คือ สิ่งที่เขาจะหาความสนุกได้ เมื่อโตขึ้นหนังสือก็จะกลายเป็นปัจจัยที่ห้าของเขา แต่ในขณะเดียวกันสังคมแวดล้อมเองก็ต้องเอื้อต่อการอ่าน และการเรียนรู้ของเด็ก ด้วย

ด้วยภารกิจของสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ ซึ่งมีพื้นที่ให้บริการห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบอยู่ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยผลักดันให้เด็ก เยาวชน รวมทั้ง คนทุกวัย หันมาอ่านหนังสือกันมากขึ้น จากช่วงแรกที่เริ่มเปิดให้บริการเด็กที่วิ่งเข้าหา TK park เพราะสิ่งเร้าอย่างอื่น เช่น บรรยากาศ สี สัน คอมพิวเตอร์ ที่ดึงดูดความสนใจของเขา แต่จากที่เราได้คัดสรรหนังสือที่ดี ๆ ไว้บริการ และมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ภาพจากวันแรกที่เด็กเข้ามาและไม่ได้ใส่ใจหนังสือเลย แต่เราก็ตกใจเห็นพัฒนาการของเขาว่าหลังจากนั้นอีกไม่นานนักประมาณสักเดือนสองเดือนเด็ก ๆ เริ่มหันมาจับหนังสือ เริ่มมาหาหนังสืออ่าน

การอ่านหนังสือสำหรับคนที่เข้ามาใช้บริการใน TK park มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในช่วงเริ่มต้นสถิติการยืม-คืนหนังสือ อาจจะมีไม่มากนัก เดือนละประมาณ 2,000-3,000 เล่ม แต่ปัจจุบันนี้สถิติการยืมคืน เพิ่มขึ้นเป็นเดือนละประมาณ 2 หมื่นกว่าเล่ม และยังเห็นความหลากหลายของหนังสือที่ส่วนใหญ่คนยืมไปอ่าน พบว่าไม่ใช่หนังสือเบาสมอง แต่เป็นหนังสือที่เป็นสาระความรู้ สิ่งที่มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพ การทำมาหากิน ธรรมชาติ

ดังนั้น ถ้าหากเรามีหนังสือที่ดี หนังสือที่เข้าถึงตัวตนของคนแต่ละวัย หนังสือที่สอดคล้องกับความสนใจ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คนไทยสนใจการอ่าน และรักการอ่านมากขึ้น สำหรับห้องสมุด หรือ ศูนย์การเรียนรู้ที่มีหนังสือให้บริการ จึงควรต้องสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือ ประชาชนในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดกล่องรับความคิดเห็น คำแนะนำ เกี่ยวกับหนังสือที่อยากอ่าน ในขณะเดียวกันก็ต้องสำรวจความต้องการของตลาดด้วย เช่น ข้อมูลหนังสือแนะนำจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้สามารถคัดเลือกหนังสือได้ถูกใจคนอ่านมากที่สุด

ทั้งนี้การอ่านนั้น ไม่ได้จำกัดวงอยู่เพียงแค่ว่าเฉพาะการอ่านหนังสืออย่างเดียวเท่านั้น กลยุทธ์ของ TK park ในภาพรวมของการทำงานของเรา คือ การทำแหล่งเรียนรู้ และ กระจายแหล่งเรียนรู้ให้ทั่วถึง โดยเป็นต้นแบบสำหรับการขยายผล เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้มีทั่วทุกจังหวัด ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน และ ถึงขนาดที่ว่าทุกบ้านมีมุมหนังสือของตัวเอง ให้ทุกคนสามารถที่จะอ่านที่จะเรียนรู้ได้ โดยทำให้สถานที่การเรียนรู้ นั้นครอบคลุมความต้องการสำหรับคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการอ่านของเด็กเล็ก ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ของวัยรุ่น หรือ ผู้สูงอายุ

กระบวนการส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ให้กับคนทุกวัย และทุกความสนใจนั้น ควรมีลักษณะของการบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม Workshop นิทรรศการ กิจกรรมดนตรี ภาพยนตร์ ทุกอย่างควรจะถูกเชื่อมโยงไปสู่หนังสือ เพราะหนังสือคือส่วนสำคัญของแหล่งข้อมูลที่ถูกนำมาแปลงเพื่อนำเสนอในรูปแบบสื่อการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

หากจะพูดถึงภาพรวมนโยบายเกี่ยวกับการอ่านในประเทศไทย ปัจจัยความสำเร็จนั้นอยู่ที่คน ซึ่งต้องทำความเข้าใจร่วมกัน ประสานความร่วมมือกัน การทำงานร่วมกัน ของทุกภาคส่วน ไม่เฉพาะที่เป็นภาคีเครือข่ายส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ แต่ต้องทำความเข้าใจกับทุกระดับ ทุกคน ให้เห็นความสำคัญของการอ่าน ซึ่งขณะนี้รัฐบาลได้ประกาศให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และจะมีกลไกของภาครัฐที่จะผลักดัน มีเจ้าภาพที่รับผิดชอบชัดเจน คือกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะที่ทุกหน่วยงาน ทุกภาคีต่างมีภารกิจ มีพันธกิจที่รับผิดชอบอยู่ก็ทำให้งานนั้นแข็งแกร่ง แล้วสามารถเชื่อมประสาน ส่งเสริมซึ่งกันและกันได้

ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ลืมประเด็นเรื่อง การผลิตหนังสือที่ดี ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญไม่น้อย เพราะการผลิตนั้นไม่ได้หมายถึงการพิมพ์หนังสือ แต่เริ่มจากการออกแบบแนวคิด การมีจินตนาการ การสร้างสรรค์ การค้นคว้า นั้นหมายถึง

ต้องคิดถึงการผลิตนักเขียน ผลิตนักคิด เพื่อที่จะเป็นกระบวนการพัฒนาออกมาเป็นหนังสือดี ๆ ตรงนี้เป็นกระบวนการที่ต้องการการสนับสนุนอย่างมากเช่นกัน

มีตัวอย่างในต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการอ่าน และการเขียน ควบคู่กันไป อย่างเช่นประเทศอังกฤษ จะมีหน่วยงานสมาคมกึ่งเอกชน เป็นหน่วยงานที่ทำงานทางด้านส่งเสริมการอ่าน และงานเขียน โดยวางแผนนโยบายการอ่าน การเรียนรู้ให้กับกระทรวงศึกษาและหลาย ๆ กระทรวง หรือ อย่างประเทศฝรั่งเศสก็จะมีหน่วยงานที่มีภารกิจเรื่องการอ่านและการเขียนไปด้วยกัน เพราะถ้าเราส่งเสริมการอ่านอย่างเต็มที่ แต่ไม่มีหนังสือดี ๆ อะไรให้อ่าน ก็ไม่เกิดผล แต่ในขณะเดียวกันหากมีหนังสือออกมากองจำนวนมากแต่ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะส่งเสริมการอ่าน หนังสือก็จะกองอยู่อย่างนั้น ไม่มีคนอ่าน ทั้งนี้หนังสือจะมีชีวิตได้ก็ต่อเมื่อได้รับการจับต้อง ได้รับการอ่าน

ดังนั้น การส่งเสริมการอ่านจึงต้องเดินคู่ไปกับการเขียน อย่างแยกจากกัน ไม่ออก และ เชื่อมโยงไปถึงการจัดบรรยากาศของห้องสมุด หรือแหล่งเรียนรู้ ให้มีชีวิตชีวา โดยมีทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับหนังสือ และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับคนด้วย

รัฐบาลต้องมีส่วนในการอ่านแบบครบวงจร คือ ส่งเสริมให้มีนักเขียนที่ดี ส่งเสริมให้สำนักพิมพ์สามารถจัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณภาพ และมีช่องทางในการจำหน่ายที่กระจายไปอย่างทั่วถึง สนับสนุนให้ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดโรงเรียน สักิจกรม ซึ่งสามารถจูงใจให้เด็กเข้าห้องสมุด รวมทั้งดึงเอาคนในชุมชนมาช่วยกันทำงานในห้องสมุด

คุณหญิงแมนมาส ขวลิต
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

คนไทยเราไม่มีวัฒนธรรมการอ่านมาตั้งแต่แรก เพราะเราสอนให้ฟัง ฟังผู้ใหญ่ ฟังคนอื่น สอนให้ท่องจำ เราไม่มีหนังสืออยู่ที่บ้าน มีแต่ตัวกับวงเต๋านั้นที่จะมีหนังสือ สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาก็เป็นมาเช่นนี้ เนื่องจากการพิมพ์สมัยก่อนราคาแพงมาก ลูกผู้ชายให้เรียนหนังสือกับพระ เรียนธรรมะ ในขณะที่ผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาส ยกเว้นแต่ครอบครัวที่ดี ซึ่งจะมีผู้ใหญ่ มีพี่เลี้ยงคอยสอนภายในครอบครัว แต่ก็ยังไม่เห็นหนังสืออ่าน

ประเทศไทยเราเพิ่งเริ่มให้ความสำคัญในการส่งเสริมการอ่านตามการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ขององค์การยูเนสโก เมื่อปี 2528 โดยมี กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าภาพ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์อะไรที่เด่นชัด เพิ่งมามียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านในรัฐบาลซึ่งพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ปี 2544

เมื่อเทียบกับประเทศในเอเชียด้วยกัน อย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์ มีนโยบายชัดเจนในการสร้างคน รัฐบาลตั้งใจพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะประเทศของเขาไม่มีทรัพยากรธรรมชาติอื่น จึงต้องเน้นที่คน มีนโยบายชัดเจน และมีห้องสมุดตามชุมชนหรืออย่างประเทศเกาหลีใต้ ผลิตหนังสือเป็นลำดับ 3 ของโลก เพราะเกาหลีมีนโยบายให้แม่บ้านอ่านหนังสือ แม่บ้านเลี้ยงลูก หนังสือแพงอย่างไรก็ต้องเจียดเงินซื้อ รัฐบาลสนับสนุนให้สำนักพิมพ์เล็กๆ พิมพ์หนังสือดี ทำโครงการขอเงินจากรัฐบาลได้ ทำให้สามารถพิมพ์หนังสือจำนวนมาก และขายในราคาถูกลงได้

ดังนั้นหากจะทำให้คนไทยเราอ่านหนังสือกันเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลต้องมีนโยบายการอ่านแบบครบวงจร กล่าวคือ ส่งเสริมให้มีนักเขียนที่ดี ส่งเสริมให้สำนักพิมพ์สามารถจัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณภาพและมีช่องทางในการจำหน่ายที่กระจายไปอย่างทั่วถึง สนับสนุนให้ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดโรงเรียน มีกิจกรรมที่สามารถจูงใจให้เด็กเข้าห้องสมุด รวมทั้งดึงเอาคนในชุมชนมาช่วยกันทำงานในห้องสมุด

โดยปัจจัยที่จะช่วยให้การส่งเสริมการอ่านประสบความสำเร็จ นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เริ่มตั้งแต่มีนโยบายที่ชัดเจนรวมทั้งโครงการที่เป็นรูปธรรมซึ่งช่วยให้นโยบายบรรลุผล นอกจากนี้ ยังต้องมีบุคลากรและองค์กรที่มีศักยภาพสามารถดำเนินการตามนโยบายนั้นได้ มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการจัดซื้อหนังสือและอุปกรณ์ เพื่อดำเนินการตามกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และที่สำคัญคือ

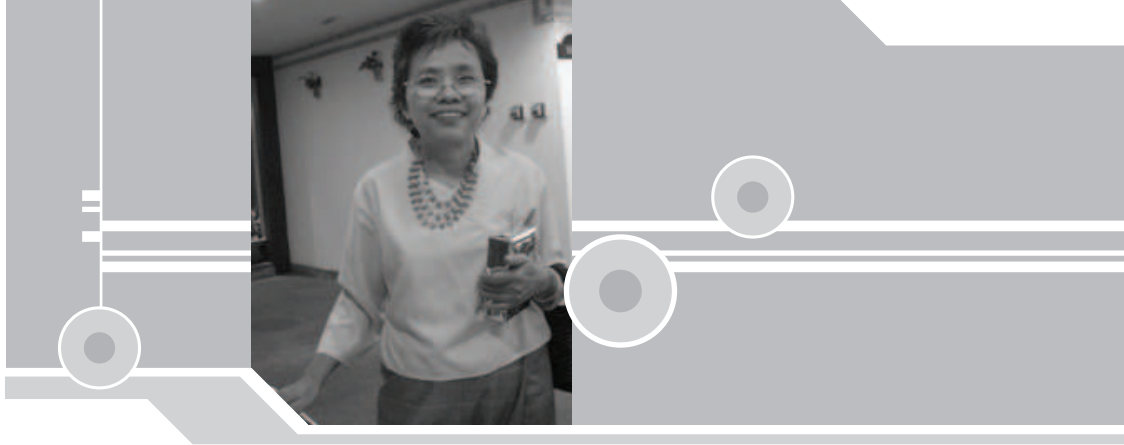
นโยบายทั้งหมด ต้องตั้งใจจริง ทำต่อเนื่อง มิใช่เมื่อรัฐบาลเปลี่ยนทุกอย่างก็เปลี่ยนตาม ขณะเดียวกันในส่วนของผู้ประกอบการและชุมชน ก็ต้องเรียกร้องเรื่องนโยบายส่งเสริมการอ่านที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้การเริ่มต้นนโยบายส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจัง หลายฝ่ายจำเป็นต้องร่วมมือกัน และลงมือพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดพลัง อาทิ โรงเรียนสอนให้เด็กรู้จักใช้หนังสือ สอนให้อ่านหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาเรียน แต่ไม่ใช่ตำราเรียน มีห้องสมุดโรงเรียนที่ดี มีห้องสมุดประชาชนทั่วถึง เพียงพอ มีบุคลากรที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยอาจจะระดมความร่วมมือจากชาวบ้าน คนที่เก่ง ู้หนังสือดี เล่านิทานเก่ง มาร่วมจัดกิจกรรม เป็นการดึงดูดให้เด็กอ่านหนังสือเพราะต้องมาร่วมกิจกรรม เทศกาลต่างๆ ต้องมีการเล่าเรื่องและฝึกให้เด็กเล่าเรื่อง เด็กจะเล่าเรื่องได้ต้องอ่านมาก่อน มีการจัดนิทรรศการให้เด็กอ่าน ตามเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งรายการทางโทรทัศน์ต้องนำเรื่องต่าง ๆ ที่ชักชวนหรือดึงความสนใจให้เด็กหันไปอ่านหนังสือเพิ่มเติม

นอกจากนั้น รัฐบาลอาจจะสนับสนุนการซื้อหนังสือให้กับชุมชน หรือ กลุ่มแม่บ้าน เครือข่ายผู้ปกครอง ในลักษณะหนังสือเวียนกันอ่าน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก แต่เป็นการกระตุ้นให้พ่อ แม่ ครู ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน เป็นตัวอย่างของการฝึกนิสัยรักการอ่าน และสามารถนำเสนอหาที่ได้รับจากการอ่านมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับลูก และ นักเรียนได้

วิธีการพัฒนานิสัยรักการอ่านนั้นผู้ใหญ่ต้องพัฒนาตัวเองก่อน เช่น อยากรทำอะไรต้องหาข้อมูล หาหนังสือมาอ่านก่อน สำหรับเด็กก็ต้องสอนให้เขาพัฒนาตัวเองจากการอ่านหนังสือ โดยควรพยายามดึงเด็กออกมาจากโทรทัศน์ ออกมาจากคอมพิวเตอร์ ให้มาอ่านหนังสือวันหนึ่งอย่างน้อย วันละ 30 นาที

ทำให้การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เช่น จัดกลุ่มผู้อ่าน
อ่านแล้วเล่าสู่กันฟัง สร้างครอบครัวรักการอ่าน
สร้างมุมการอ่านทุกที่ทุกเวลา ทำให้หนังสือราคาถูกลงและดี
การส่งต่อและให้กำลังใจนักอ่านและนักเขียนให้มากกว่าดาร

ชัยภร แสงกระจ่าง
สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

เนื่องจากสังคมไทยเดิมไม่ใช่สังคมที่มีพื้นฐานเรื่องวัฒนธรรมการอ่าน คนจึงมักไม่สนใจการอ่าน หรือไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน การกำหนดนโยบายให้ประชาชนมีแนวทางปฏิบัติเรื่องการอ่าน จะทำให้เกิดภาพรวมเรื่องการอ่าน หากรัฐวางมาตรการและทางปฏิบัติที่ควบคุมได้ ในระยะเวลา 5-10 ปี ผู้คนก็จะเห็นความสำคัญของการอ่านมากขึ้น เริ่มจากนโยบายและการบริหารด้านการศึกษา นับแต่การวางหลักสูตร ไปจนกระทั่งถึงการเรียน การสอนและการติดตามผลนโยบายด้านวัฒนธรรม

ที่เน้นการพัฒนาวัฒนธรรมการอ่าน นโยบายด้านการพัฒนาบุคคลและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นสังคมอุดมปัญญา และเป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้

ในขณะที่เดียวกันองค์กรหรือกลุ่มเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอ่าน การเขียน ก็เป็นส่วนสำคัญของปัจจัยความสำเร็จของการส่งเสริมการอ่านในบ้านเรา เช่นนักเขียนที่มีคุณภาพเทียบในระดับสากลได้ นักอ่านที่มีคุณภาพซึ่งอ่านงานระดับโลกมีอยู่จริง องค์กรที่เกี่ยวกับการจัดพิมพ์มีความสามารถ ทำรูปเล่มหนังสือได้น่าสนใจ และเทียบต่างประเทศได้ มีระบบการพิมพ์ดีมาก

ทั้งนี้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมากลุ่มองค์กรเหล่านี้ก็ได้จัดกิจกรรม ทำโครงการเพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง อาทิ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย จัดสัมมนาเสวนาที่ภูมิภาคด้วยเรื่องการอ่าน จัดอภิปรายและเสวนาว่าด้วยการอ่านอีกหลายหัวข้อตลอดสองปี มีผู้เข้าร่วมงานตื่นตัวเป็นจำนวนมาก ส่วนสมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยก็พยายามผลักดันให้รัฐบาลประกาศวาระการอ่านแห่งชาติซึ่งคาดว่าจะประสบความสำเร็จในรัฐบาลปัจจุบัน มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็กประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรม Bookstart บริษัทซีพีออลส์จัดค่ายวรรณกรรมเยาวชน ธนาคารกรุงไทยจัดมุมห้องสมุดมอบหนังสือ ๑๒๗ เล่มให้ตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เป็นต้น

และในช่วง 3 ปีมานี้ หากพิจารณาจากงานขายหนังสือ และยอดการพิมพ์หนังสือ ตลอดจนสำนักพิมพ์ที่เพิ่มขึ้น ดูเหมือนว่า นักอ่านที่เป็นเด็กไทยเพิ่มจำนวนขึ้นมาก มีหนังสือในกระแสสำหรับเยาวชนเติบโตขึ้นมาก อาทิ หนังสือ กระแสเกาหลี หนังสือแปลกระแสแฟนตาซี หนังสือแปลเรื่องลึกลับ

แต่อย่างไรก็ตามหากจะให้ประชาชนในประเทศมาสนใจการอ่านกันอย่างจริงจัง รัฐบาลควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง สร้างทุกจุดให้เกิด

บรรยากาศการรักการอ่าน ไม่จำเพาะแต่ที่โรงเรียน หากเป็นทุกสถานที่โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานที่ขึ้นต่อกระทรวงศึกษาธิการ ทว่าทำให้ทุกที่กลายเป็นที่ทางของการอ่าน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องทำให้สถานที่อ่านหนังสือนั้นเป็นห้องสมุดสำหรับคนทุกคนด้วย

นอกจากนี้ ยังต้องช่วยกันทำให้การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เช่น จัดกลุ่มนักอ่าน อ่านแล้วเล่าสู่กันฟัง สร้างครอบครัวรักการอ่าน สร้างมุมการอ่านทุกที่ ทุกเวลา รวมทั้งทำให้หนังสือราคาถูกลง และดี โดยการลดภาษีกระดาษและลดหย่อนภาษีสำหรับค่าหนังสือ การยกย่องและให้กำลังใจนักอ่านและนักเขียนให้มากกว่าดารานักร้อง จัดหลักสูตรการศึกษาที่เน้นการอ่าน และมีวิธีการในการพัฒนานิสัยรักการอ่าน ผสานศิลปะการอ่านเข้ากับศิลปะแขนงอื่น

ทุกวันนี้หาที่ว่างในราชการหาจากรัฐมนตรีพบประชาชน
ควรรีให้หาจากรัฐมนตรีพูดถึงการอ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง
เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวว่า ผู้ห้ำงองประเทศ
ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่าน

ริสรวล อร่ามเจริญ

นายสสมาคมผู้จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย

การส่งเสริมให้ประชาชนในชาติรักการอ่านเป็นนโยบายสำคัญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกผ่านโครงการส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบ อย่างเช่น อังกฤษ ริเริ่มโครงการ Bookstart ซึ่งเกิดจากสาเหตุที่สำนักพิมพ์ต่างๆ ยอดขายลดลง สำนักพิมพ์จึงระดมเงินและร่วมกันศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังโดยได้อาสาสมัครคือ แม่บ้าน ที่มีเด็กแรกคลอด 3-6 เดือนมารับวัคซีน และรับถุงหนังสือซึ่งประกอบด้วย คู่มือการอ่านหนังสือกับทารก แผนที่ห้องสมุด ผลการศึกษาพบว่าเด็กมีพฤติกรรมเข้าใจและชอบหนังสือ ดังนั้นเอกชนของอังกฤษจึงผลักดันให้โครงการดังกล่าวนี้เป็นภารกิจของรัฐ

ประเทศสวีเดน เห็นคุณค่างานเขียน งานวรรณกรรม และมีหนังสือที่ได้รับความนิยมแปลออกมาเป็นจำนวนมาก

ประเทศญี่ปุ่นหลังจากแพ้สงคราม ต้องการฟื้นฟูประเทศ ทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด แม่บ้านที่อยู่บ้านเลี้ยงลูก เปิดบ้านให้เป็นห้องสมุดสำหรับเด็กบริเวณใกล้บ้านให้มาอ่านหนังสือ

ประเทศเกาหลี มีการทำวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนเกาหลี” โดยใช้หนังสือเป็นตัวนำ เพราะมีต้นทุนต่ำ รัฐบาลให้การช่วยเหลือเต็มที่ มีนิคมอุตสาหกรรมด้านหนังสือ เนื่องจากถึงแม้สังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นยุค DIGITAL แต่รัฐบาลของเขายังมีความเชื่อว่าหนังสือจะช่วยพัฒนาคน

และที่น่าสนใจในตอนนี้คือประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากรัฐบาลจัดงบประมาณเพื่อซื้อลิขสิทธิ์หนังสือจำนวนมาก ให้เด็กสามารถ download ไปอ่านได้

ส่วนประเทศไทยในระบบโรงเรียนเราใช้หนังสือนอกเวลาเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กอ่านหนังสือ แต่โดยส่วนใหญ่เมื่อครูสั่ง เด็กรับทราบแต่ไม่เข้าใจ และไม่สามารถกระตุ้นให้เด็กรักการอ่านได้มากนัก แต่เมื่อสมัยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษา ดร.สิกร มณีรินทร์ ประกาศนโยบาย “วางทุกงานอ่านทุกคน” ทำให้ช่วยกระตุ้นบรรยากาศการอ่านในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น

หากรัฐบาลประกาศนโยบายให้ “การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ” เชื่อว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมมากขึ้น แต่นโยบายดังกล่าวนี้รัฐบาลต้องเห็นความสำคัญอย่างจริงจังดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ ทุกคน ทุกระดับ ต้องเข้าใจตรงกัน แล้วร่วมมือกันจึงจะประสบความสำเร็จ โดยรณรงค์ประชาสัมพันธ์ด้วยการใช้สื่อมวลชน ทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตให้เกิดความตระหนักและรับรู้ถึงความสำคัญของการอ่าน รวมทั้งมีพื้นที่รองรับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างเต็มที่ พร้อม ๆ กับการสร้างอาสาสมัครที่มีความรู้สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากหนังสือให้เป็นการผลิตหนังสือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาคนในแต่ละช่วงวัย นอกจากนี้ยังควรมีมาตรการทางภาษีให้ธุรกิจที่มีโครงการเกี่ยวกับ CSR ได้รับการลดหย่อนภาษีจากการซื้อหนังสือบริจาค

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทุกวันอาทิตย์ในรายการนายกรัฐมนตรียพบประชาชน ควรให้นายกรัฐมนตรีพูดถึงการอ่านหนังสือหรือเล่นิทานให้เด็กฟังเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวว่า ผู้นำของประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่าน

ภาครัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดพลังทางสังคม
ควรจะต้องสร้างนโยบายหลักเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย
ว่าต้องการให้เป็นเช่นใด

ดร. น้าทิพย์ วิภาวิน
นายกสมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย

นโยบายส่งเสริมการอ่านในต่างประเทศ อย่างเช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือ ประเทศแถบสแกนดิเนเวีย จะมีแผนการอ่านแห่งชาติ (National Reading Plan) เนื่องจากประเทศเหล่านี้ถือว่าการอ่านเป็นทักษะในการเรียนรู้สังคม โดยเฉพาะประเทศ อังกฤษมีหน่วยงานเพื่อส่งเสริมเยาวชนให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งภารกิจสำคัญประการ หนึ่งคือการอ่านของเยาวชน

ในขณะที่ประเทศไทย ก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นระยะ โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ.2546 ที่มีโครงการ “วางทุกงานอ่านทุกคน” ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสามารถ กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนทั้งครูและนักเรียนมีความต้องการอ่านหนังสือมากกว่า เดิม แต่ยังไม่อยู่ในอัตราที่น่าพอใจ เพราะขาดการวัดผลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็น การวัด ความเข้าใจในการอ่านของผู้อ่าน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการส่งเสริมการอ่านของประเทศไทยนั้น ควรเริ่ม จากครอบครัวที่ต้องปลูกฝังเรื่องการอ่านให้กับลูก โดยใช้ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ด้าน การพัฒนาครอบครัว และแนววิธีการสอนลูกอ่านหนังสือ ส่วนสถาบันการศึกษาทุก ระดับควรจะตั้งและแนววิถีในการอ่านหนังสือให้แก่ นักเรียน นักศึกษา อาทิ แนะนำวิธี การเลือกอ่านหนังสือ นอกจากนี้ผู้ที่ผลิตหนังสือก็ต้องพัฒนาให้มีสื่อการอ่านที่มี คุณภาพสามารถอ่านได้ง่ายและเยาวชนสามารถทำความเข้าใจไม่ยาก

สำหรับภาครัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดพลังทั้งสังคม ควรจะต้องสร้างนโยบายหลักเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยว่าต้องการให้ เป็นเช่นใด โดยให้กระทรวงหลักทั้ง 3 กระทรวง อันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และ กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ร่วมมือกันในการพัฒนาและส่งเสริมการอ่าน โดยเน้นการส่งเสริมการอ่านเชิงคุณภาพมากขึ้น กล่าวคือเน้นความเข้าใจ ในการอ่านหนังสือ รวมทั้ง วิเคราะห์ลักษณะของคนไทยในแต่ละช่วงอายุเพื่อให้ทราบ แนวทาง และเนื้อหาที่เหมาะสมกับการอ่านของคนแต่ละช่วงอายุ

ทั้งนี้เครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน คือ Reading Assessment ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวัดความเข้าใจในการอ่านโดยแบ่งออกเป็น 3 ทักษะ คือ IL : Information literacy : การอ่านหนังสือได้ IT : Information technology : การหาข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี และ IS : Information skill : การใช้ข้อมูล

การอ่าน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นเรื่องในตัวของชาติ

การสร้างนิสัยรักการอ่านจึงต้องทำในทุกกลุ่มอายุ

คือ ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา จนกระทั่งถึง ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป

เรื่องศักดิ์ ปิ่นประทีป กรรมการผู้จัดการ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก

การอ่าน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นเรื่องใหญ่ของชาติ การสร้างนิสัยรักการอ่านจึงต้องทำในทุกกลุ่มอายุ คือ ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา จนกระทั่งถึง ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยการส่งเสริมการอ่านของทุกกลุ่มอายุต้องมองใน 2 สถานะ คือ ในระบบ และ นอกกระบบ และ ในทุกสถานะต้องให้ความสำคัญใน 4 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และ ระดับชาติ

ระดับบุคคลคนไทยทุกคนต้องเข้าถึงการอ่านได้ง่าย ในสังคมต้องมีการนำเสนอหนังสือที่ดี เพื่อสนับสนุนให้คนไทยทุกคนใช้หนังสือเป็นแหล่งความรู้ รวมถึงการ

สร้างวัฒนธรรมการอ่านด้วยการส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้คนไทยทุกคนจัดหาหนังสือที่ดี หลากหลายและน่าสนใจ มาแทนการดูโทรทัศน์ การเล่นเกม เซฟอินเทอร์เนต และการใช้สื่อไฮเทคโนโลยีที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม

ระดับครอบครัวต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้พ่อ แม่ ลูก และสมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความสุขร่วมกันในโลกของหนังสือ ส่งเสริมให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายและผู้เลี้ยงดูเด็กร้องเพลงกล่อมเด็ก เล่านิทานและอ่านหนังสือให้เด็กฟังตั้งแต่แรกเกิด พออายุ 6 เดือนให้เริ่มใช้หนังสือภาพกับเด็ก เล่านิทานและร้องเพลงกล่อมให้เด็กฟังอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกครอบครัวจัดมุมหนังสือไว้ในบ้าน เป็นมุมที่ทุกคนจะได้เรียนรู้ว่าถ้าต้องการหนังสือเมื่อไรจะมาที่นี่ และส่งเสริมให้พ่อแม่และผู้ใหญ่ในบ้านเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กโดยต้องเร่งสร้างนิสัยของให้ผู้ใหญ่ในบ้านมีพฤติกรรมที่หยิบจับหนังสือเสมอ ต้องชักชวนลูกหลานให้มาเปิดหนังสือร่วมกัน และทำให้ช่วงเวลาของการอ่านหนังสือร่วมกันเป็นช่วงเวลาทองของครอบครัว

ระดับชุมชนเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุกหน่วยในทุกระดับ ต้องบรรจุแผนการสร้างวัฒนธรรมการอ่านไว้ในแผนงานที่ต้องดำเนินงานอย่างจริงจัง โดยมีการจัดสัดส่วนอย่างชัดเจนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น ร้อยละ 1 ของงบประมาณประจำปี หรือจัดงบประมาณต่อคนต่อปีอย่างชัดเจน รวมทั้งการจัดตั้งห้องสมุดในทุกชุมชน และต้องจัดระบบให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่าย มีเงื่อนไขในการใช้บริการไม่มาก และไม่ยุ่งยาก มีการจัดบรรยากาศที่สบายเพื่อเอื้อให้เกิดความสนใจในการเข้ามาอ่านหนังสือ และที่ขาดไม่ได้คือมีบรรณารักษ์ที่ทันสมัย มีเทคนิคในการเชิญชวนให้คนมารับบริการ มาอ่านหนังสือ มาเรียนรู้

นอกจากนั้นยังต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกที่ในชุมชนมีแหล่งหนังสือที่ดีสำหรับทุกคน เช่น มีมุมหนังสือในบ้าน ในโรงพยาบาล ในสถานศึกษา ในวัด ในที่ทำการ อบต. ในสวนสาธารณะ ในห้างสรรพสินค้า และในทุกสถานที่ที่ประชาชนต้องมาทำกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดร่วมกัน ต้องมีมุมหนังสือหรือห้องสมุด ส่งเสริม และ

สนับสนุนให้ทุกชุมชนผลิตหนังสือเพลงกล่อมเด็ก คำร้องเล่น นิทานพื้นถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นตน รวมทั้ง ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีร้านเช่าหนังสือที่ไม่ถือเป็นธุรกิจแต่ให้มีหน้าที่ร่วมกันในการกระจายหนังสือสู่ประชาชน

ระดับชาติเป็นความรับผิดชอบที่ทุกรัฐบาลต้องมีนโยบายด้านการสร้างวัฒนธรรมการอ่านอย่างชัดเจน รวมทั้งทุกกระทรวง โดยเฉพาะกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ต้องถือว่านโยบายในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านเป็นนโยบายหลักอีกนโยบายหนึ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุน นับแต่การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดซื้อหนังสือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการอ่าน รวมถึงการซ่อมแซมบำรุงรักษาหนังสือ การให้ความรู้และแนะนำกระบวนการที่ทันยุคทันสมัยให้แก่ผู้รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

และที่สำคัญต้องผลักดันให้การสร้างวัฒนธรรมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ แล้วเริ่มกระบวนการด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวหันมาสนใจ และใช้เวลากับลูกหลานมากยิ่งขึ้น ด้วยการสนับสนุนการมอบ “ถุงของขวัญ” ที่ต้องมีการแนะนำกระบวนการในการใช้หนังสือ ของเล่น และเพลงกล่อมเด็ก มอบให้แก่แม่แรกคลอด และแนะนำกระบวนการในการใช้หนังสือเล่มแรก Bookstart เมื่อเด็กอายุได้ 6 เดือน ทั้งนี้ต้องมีการจัดทำนโยบาย แผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการที่ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและครบวงจร เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ในขณะที่องค์กรภาครัฐและเอกชนทุกแห่งควรต้องจัดให้มีห้องสมุด หรือมุมหนังสือในองค์กร พร้อมสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้คนทุกคนในองค์กรด้วยการเชิญชวน และจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ

การใช้เงินบางบาทในเชิงส่งเสริมผู้ประกอบการที่สัมพันธ์กับการอ่าน เพื่อให้มีต้นทุนที่เหมาะสมและเอื้อให้ผู้ซื้อมีอำนาจเป็นเจ้าของหนังสือ หรือสื่อเรียนรู้เป็นของตนเองได้

ผาณิต เกิดโชคชัย

ผู้อำนวยการฝ่ายศูนย์การเรียนรู้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

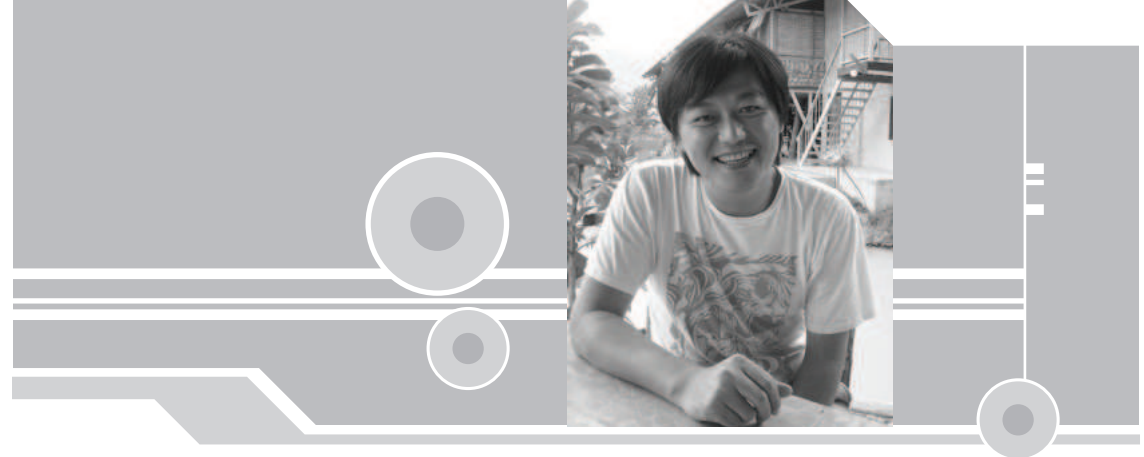
มีปัจจัยหลายประการที่จะสนับสนุนนโยบายการส่งเสริมการอ่านของรัฐ ให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็น กรอบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแผนยุทธศาสตร์ที่ดำเนินสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งงบประมาณผูกพันที่สนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยมีเจ้าภาพที่แท้จริงและต้องเป็นพันธกิจหลัก พร้อมยุทธวิธี การดำเนินการ การวัดผลเชิง Outcome และ Impact ต่อการอ่านและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ต้องสร้างให้เกิดกระบวนการใช้ความรู้ ความเข้าใจ และย้ำเตือนความสำคัญของการอ่าน ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานให้แก่สถาบันครอบครัว และให้ความสำคัญแก่เด็กเล็กตลอดวัยเรียน จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยมีการอ่านเป็นกิจวัตรหนึ่งของการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นยังรวมถึงการใช้นโยบายภาษีในเชิงส่งเสริมผู้ประกอบการที่สัมพันธ์กับการอ่าน สื่อเรียนรู้ เพื่อให้มีต้นทุนที่เหมาะสมและเอื้อให้ผู้ซื้อมีอำนาจเป็นเจ้าของหนังสือหรือสื่อเรียนรู้เป็นของตนเองได้

แต่ที่ผ่านมานโยบายที่ออกมาของรัฐไม่ค่อยประสบผลเนื่องจาก ขาดความต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการที่รับผิดชอบ ยังไม่สามารถหยั่งรากลึกในเชิงคุณค่าของผลงาน และผลที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและสังคมไทย รวมทั้งการวัดผลปัจจุบันมองแค่ Output เช่น จำนวนกิจกรรม จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ใช่ Outcome คืออ่านเพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และให้เกิด Impact ผู้สังคมวงกว้าง

ดังนั้นหากจะทำให้เกิดความสำเร็จของการส่งเสริมการอ่านในประเทศไทย เราจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาใหม่โดยให้เรียนรู้เริ่มจากการลงมือปฏิบัติ รู้จักที่จะอ่านเพื่อค้นคว้าในเรื่องที่ตนสนใจ เมื่ออ่านและสนุกที่จะอ่าน ก็จะเริ่มอ่านอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนก็จะมีหน้าที่กระตุ้นหนุนเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง ด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้เยาวชนตลอดจนครู ผู้ปกครองทุกคน ได้เห็นคุณค่าของการอ่าน และเป็นสิ่งหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตที่ต้องอ่านเพื่อการเรียนรู้

ทั้งนี้วิธีการเรียนการสอนก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ผู้สอนเป็นผู้ป้อนมาเป็น Coach โดยผู้เรียน เป็นผู้อ่าน ผู้ศึกษา ผู้ลงปฏิบัติ ผู้สอนคือผู้ให้คำแนะนำ เช่น วิธีการเรียนการสอนของคนตะวันตก หากผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าก็จะเกิดความรู้เชิงลึก เมื่อเข้าห้องเรียนก็จะสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกให้คิดเป็นนำเสนอเป็น

โดยสิ่งที่จะบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านนั้น ได้แก่ ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ มีการอ่านเป็นกิจกรรมยามว่างหรืองานอดิเรก สร้างแนวคิดอ่านหนังสือทุกวันเช่นเดียวกับการตื่นนอน การออกกำลังกาย ครอบครัวยุคใหม่ให้ความสำคัญ และจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือเป็นงบประมาณประจำ โรงเรียนและครูมีวิธีการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ และสร้างทางเลือกที่หลากหลายต่อการอ่านมิใช่แต่ด้านวิชาการ แต่ผสมผสานด้วยความบันเทิง มีสถานที่มิใช่แค่ห้องสมุดในโรงเรียน แต่อาจเป็นศูนย์เรียนรู้ในชุมชน สร้างทัศนคติใหม่ คนอ่านมากก็จะ รู้มากขึ้น คิดวิเคราะห์เก่ง นำเสนอความคิดเป็นคนเก่ง เป็นคนที่พึงประสงค์ของสังคม

เด็กต้องเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเองจึงจะมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเขา ทำให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นรูปธรรมจริงๆ และ จั่งยืน

พฤษัท พหลกุลบุตร
ผู้อำนวยการฝ่ายละครการศึกษา กลุ่มมะขามป้อม

กลุ่มมะขามป้อมใช้ละครเป็นกระบวนการเรียนรู้ โดยเทคนิคการเล่านิทาน การใช้ละครหน้ากาก ต่อยอดจากการอ่านเพื่อทำให้ห้องสมุดมีชีวิต การอ่านมีชีวิต เราเคยทำโครงการห้องสมุดสนใจการอ่าน “ขบวนการหนอนอนุหนังสือ” ในรูปแบบของค่ายเด็ก ป.5, ป.6 ทางภาคอีสาน ภาคเหนือ เพื่อให้เด็ก ทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนเองได้ มีการค้นคว้า ออกแบบกิจกรรม โดยเราจัดหลักสูตรฝึกอบรมแกนนำเด็ก และอบรมครู ให้

นอกจากนั้นยังได้ทำโครงการชื่อ “ปลูกต้นรักการอ่านที่เสียดาว” โดยทำกับโรงเรียนในตำบล ศูนย์เด็กเล็กชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้รับเสียงตอบรับดี เด็กแกนนำทำกิจกรรมเองได้ การที่เด็กกระตุ้นกันเองนั้นเป็นเรื่องที่ดีที่สุด เป็นการถ่ายทอดต่อเพื่อน

ต่อน้อง โดยเปลี่ยนเราเป็นผู้สนับสนุน กำกับทิศทางดูว่ากิจกรรมที่ต้องทำ มีความ
สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการอ่านของเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงการอ่าน
ของผู้ปกครองไหม ทั้งนี้ เพราะ“เชื่อว่า เด็กต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง” จึงจะมีผล
ต่อกระบวนการเรียนรู้ของเขา ทำให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นรูปธรรมจริงๆ และ
ยั่งยืน

และในปี 2552 ได้พยายามขยายโครงการสู่โรงเรียนพี่น้อง ทั้งนี้เพราะจาก
การทำงานที่ผ่านมาเรามีสมมุติฐาน เกี่ยวกับปัญหาการอ่านของเด็กว่า “เด็กอ่าน”
แต่เข้าไม่ถึง “หนังสือที่ดี” เพราะเมื่อทำโครงการแล้วเราพบว่า เด็ก ครู อ่านหนังสือกัน
ไม่เลิก ประเด็นปัญหาคือ เด็กและครูไม่มีหนังสืออ่าน แม้จะมีหนังสือก็เข้าไม่ถึงเพราะ
ถูกเก็บไว้ เนื่องจากโรงเรียนยังไม่เข้าใจการซื้อหนังสือที่ตรงกับความสนใจของเด็ก
โรงเรียนชนบทส่วนใหญ่ทุรกันดาร ไม่มีห้องสมุดยืมย่ายมาก เราทำโครงการรับบริจาค
มือสองด้วย โดยขอรับบริจาคจากกรุงเทพฯ แล้วจัดการแบ่ง เลือกลง และนำเข้าห้องสมุด
ทำให้ได้หนังสือดีตรงกับความต้องการของเด็ก นอกจากนั้นทางสำนักพิมพ์ยังนำ
หนังสือดีของเขาเองมามอบให้อีกด้วย

จากโครงการดังกล่าวทำให้เรามีระบบการจัดการ การถ่ายโอนหนังสือมือสอง
ส่งถึงมือเด็กได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังทำให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการ เห็นถึงความ
สำคัญในการคัดเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งตัวเด็กได้มี
โอกาสเข้าสู่กระบวนการเลือกอ่านหนังสือตามที่ต้องการ

ความสำเร็จของกลุ่มมะขามป้อม ในการทำโครงการส่งเสริมการอ่านที่เชียงดาว
ได้รับการสนับสนุนส่วนจากภาคธุรกิจที่สนใจทำ CSR ส่งเสริมการอ่าน เช่น บริษัท
แปลนฟอร์คิดส์ สร้างรถ Book Bike และจัดกิจกรรมให้เป็นงาน CSR ของบริษัท ทุกที่
ต้องการให้เอาไป มีเล่านิทาน ฉายหนัง มีเด็กอาสาสมัคร จัดกิจกรรมเวียนๆ กันไป และ
ยังสร้างห้องสมุดให้เด็กกะเหรี่ยง ในอีกหลายหมู่บ้าน ทั้งนี้ถ้ามีการรณรงค์อย่างจริงจัง
คิดว่าภาคธุรกิจน่าจะเข้ามาสนับสนุนได้อีกมาก และกุญแจสำคัญของความสำเร็จน่า
จะมาจากความเชื่อมั่นของเราว่า “เด็กทำได้” “ให้เวลาแก่เด็ก” กลยุทธ์ใช้เด็กเป็นตัวขับเคลื่อน
สำคัญสุด โดยผู้ใหญ่คอยสนับสนุนเพื่อให้เดินหน้าไปได้

ในอนาคตคาดว่าจะขยายโครงการดังกล่าวนี้จากระดับตำบลไปครอบคลุมถึง
ระดับอำเภอ โดยหากกระทรวงศึกษาธิการมียุทธศาสตร์ส่งเสริมการอ่าน ทำอย่างจริงจัง
และไม่ซ้ำซ้อน แล้วประสานกับกลุ่มเครือข่ายองค์กรที่ทำเรื่องการอ่านเหมือนกัน ทำ
โครงการที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในภาพรวม น่าจะทำให้เห็นผลชัดเจน
กว่าที่เป็นอยู่

ทั้งนี้ถ้าทุกคนในสังคมเห็นความสำคัญเรื่องการอ่าน สามารถลงมือทำได้เลย
ไม่ต้องรอ เช่น เปิดบ้าน ให้เด็กแถวๆ บ้านมาอ่านหนังสือที่บ้าน ไม่ต้องรอใคร ทำได้เลย
เปิดบ้านอ่านหนังสือ รวมทั้ง ไม่แยกเรื่องการอ่านออกจากชีวิต ให้การอ่านอยู่ในชีวิตอยู่
ที่ใดก็อ่านได้ ใช้หนังสือสำหรับสร้างควมรื่นรมย์ให้กับเด็ก โดยใช้การอ่านเป็นการเริ่ม
ต้นที่ดี ให้เด็กมีความสุข มีความประทับใจ

รัฐต้องเริ่มจากแผนพัฒนาฯ ที่มีเป้าหมายชัดเจนว่า
ในอีกกี่ปีข้างหน้าประเทศไทยต้องการประชากรที่มีทักษะชีวิตด้านใดบ้าง
ประชากรของประเทศต้องพึ่งพาตนเองได้
รู้จักการพึ่งพาตัวเองตลอดชีวิต ซึ่ง “การอ่าน”
อยู่ในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาฯ ที่สำคัญที่สุด

ทศสิริ พูลนวล
บรรณาธิการบริหาร สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

ที่ผ่านมาดูเหมือนว่าประเทศไทยยังไม่เคยปรากฏมีนโยบายส่งเสริมการอ่านในระดับประเทศ แต่หากจะมีจะเป็นแผนรณรงค์เฉพาะที่พอจะมีพลังได้แก่ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ประกาศในปี 2546 เป็น “ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนดังนี้

- 1) จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการอ่านระดับจังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือ ห้องสมุด

ครอบครัว 2) จัดทำต้นแบบ “ตู้หนังสือ อาหารสมอง” จากวัสดุที่เหลือใช้ เช่น ตู้เย็น ตู้เสื้อผ้า ฯลฯ 3) จัดกิจกรรมเล่าเรื่อง “ความสุขที่เกิดจากการอ่าน” หนังสือที่ชื่นชอบ ฯลฯ 4) จัดคลินิก “หมอภาษา” เพื่อฝึกการอ่าน, การออกเสียง ฯลฯ 5) จัดกิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” วันละ 15 นาที

ที่ผ่านมา นโยบายของรัฐมีส่วนช่วยให้การอ่านหนังสือเพิ่มขึ้นได้บ้าง แต่เป็นการเพิ่มขึ้นที่ไม่มีน้ำหนักในการทำให้เด็กและเยาวชนต้องการการอ่านหนังสืออย่างแท้จริงและต่อเนื่อง เพราะเป็นนโยบายเฉพาะกิจ หวังผลระยะสั้น เช่น นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2546 ทำให้ตัวเลขการอ่านหนังสือในกลุ่มเด็กวัยเรียนเพิ่มขึ้นก็จริง แต่เมื่อหมดระยะเวลาโครงการ ตัวเลขการอ่านก็ลดลง

ดูเหมือนว่าจุดแข็งของการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านในประเทศไทยอยู่ที่ความเข้มแข็งของภาคเอกชน ทั้งในรูปขององค์กรและกลุ่มบุคคล ซึ่งภาคเอกชนที่ว่าเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านมาตลอดเกือบ 30 ปีโดยไม่รอนโยบายหรือการสนับสนุนจากรัฐแต่อย่างใด หากแต่จุดแข็งนี้กลับเป็นจุดอ่อนไปโดยปริยายเนื่องจากเป็นการทำงานในรูปแบบที่ต่างคนต่างทำ ขาดการเชื่อมประสานกัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในเรื่องการสร้างกระแสการอ่านไม่เกิดขึ้นในระดับประเทศ และที่สำคัญคือขาดงบประมาณในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

หากจะเริ่มใช้นโยบายส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจัง รัฐต้องเริ่มจากแผนพัฒนาฯ ที่มีเป้าหมายชัดเจนว่าในอีกกี่ปีข้างหน้าประเทศไทยต้องการประชากรที่มีทักษะชีวิตด้านใดบ้าง ประชากรของประเทศต้องพึ่งพาตนเองได้ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ซึ่งแน่นอนว่า “การอ่าน” จะเข้ามาอยู่ในแผนนี้ในฐานะเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด โดยต้องมีกรวางแผนที่จะทำให้เกิดการรณรงค์พร้อมกันทีเดียวในทุกกลุ่มอายุ ตั้งแต่เด็กแรกเกิด เด็กวัยเรียน เด็กวัยรุ่น คนทำงาน ผู้สูงอายุ และในแต่ละกลุ่ม จะต้องมีการยุทธการรณรงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งรัฐบาลต้องเป็นเจ้าภาพ และใช้ประสบการณ์ของหน่วยงานภาคเอกชนที่ทำเรื่องนี้มาอย่างจริงจังมานานให้เป็นประโยชน์

ผู้ใหญ่เองก็ต้องอ่านด้วย ของเราไปคิดแต่ให้เด็กอ่านเท่านั้น
ผู้ใหญ่ต้องยอมรับความจริงว่าการอ่านนั้นเป็นปัญหาของผู้ใหญ่
ไม่ใช่ปัญหาของเด็ก

จรัญ มัลลียกุล
มูลนิธิกระจกเงา

เรามีความเชื่อว่า “หนังสือเปลี่ยนคนได้” การเรียนรู้จากผู้มีคุณูปการต่อโลกก็เห็นว่ามีการอ่านเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เช่น มหาตมะคานธี อ่านหนังสือจนเกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศได้ การผลักดันทุกอย่างจึงต้องเริ่มจากการอ่าน อย่างการทำโครงการของมูลนิธิ ซึ่งต้องการจะพัฒนาคน โดยพัฒนาตั้งแต่เด็ก “จะให้เด็กมีความรู้” แต่ปรากฏว่าขาดหนังสือ ขาดนิทานภาพ ต้องถ่ายเอกสารแล้วมาแบ่งกันอ่าน ร้านหนังสือมีอยู่แต่ในเขตเทศบาล ห้องสมุดไม่มีงบประมาณ หนังสือเด็กราคาแพง

การอ่านเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ อ่านอะไร แล้วตั้งคำถาม สรุป รู้จักนำเสนอ รู้แบบมีเหตุมีผล รู้เชิงลึก ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี คนของเขาจะชอบอ่าน ชอบจดบันทึก แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้ เปิดช่องทางการไปค้นหาความรู้ต่อ หรือ ในประเทศเวียดนาม นักเรียน นักศึกษาจะเข้าพิพิธภัณฑน์ และมีหนังสือไว้อ่านตลอด

กลุ่มเรามีโครงการ “One baht One book” มี 1 บาท เข้าถึงหนังสือดี 1 เล่ม 1 คน มีสิทธิได้ 3 เล่ม โดยใช้เงินเพียง 3 บาท เงินที่ได้จะใช้ส่งหนังสือ ให้เด็กที่อยู่ห่างไกล ทางโครงการจะแบ่งเป็นเด็กที่ขาดแคลนจริง กับเด็กที่พอจ่ายเงินซื้อได้ให้จ่าย 10% ของราคา เพื่อนำไปใช้เป็นค่าจัดส่ง หนังสือที่ไม่มีคุณภาพจะขายเป็นเศษกระดาษ เอาเงินเข้ากองทุน ตอนนี้ร่วมมือกับบริษัทบางจากและ 108 Shops ในการรับบริจาค หนังสือและนำมาส่งให้ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านอีกหลายกิจกรรม เช่น ให้โควตาหนังสือฟรี โรงเรียนละ 5,000 บาท เด็กคนละ 300 บาท โดยให้มาเลือกหนังสือจากทาง www.read4thai.org และทางโครงการจะส่งให้

กิจกรรม “ขยายฐานการอ่าน” โดยหาเด็กมาสมัครทำกิจกรรม ถ้าเด็กทำกิจกรรมเพิ่ม คุณครูรับรองมาจะเพิ่มเงินในการจัดซื้อหนังสือให้เพิ่ม เด็กคนที่เป็นผู้นำ จะตั้งกลุ่ม และดำเนินการเองต่อได้ การดำเนินการจะขยายจากโรงเรียนหนึ่งไปอีกโรงเรียนหนึ่ง ขยายจากนักเรียนไปยังน้อง เด็กอ่านเสร็จจะบริจาคต่อ เป็นการเพิ่มโอกาสการอ่านให้มากขึ้น

ในอนาคตเราวางแผนทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเอาไว้ คือการทำโครงการหนังสือมือสอง โดยปีแรก จะ set up ระบบก่อน เพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อเนื่องได้ ปี 2 จะทดลอง ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ ถ้ามีหน่วยงานอื่นทำอยู่ ก็จะไปศึกษาและหาช่องว่างและทำต่อยอดออกไป ปี 3 โครงการหนังสือมือสอง ควรต้องมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพ ซึ่งไม่ใช่ราชการ โดยมีจุดบริการ เพื่อกระจายหนังสือมือสองไปสู่มือคนอ่านให้ได้ทั่วถึงมากที่สุด

กลยุทธ์ที่ควรใช้ในการส่งเสริมการอ่าน คือ มีหนังสือฟรี หรือมีราคาถูก อย่าให้การอ่านหนังสือเป็นการสร้างภาระ ทั้งนี้ผู้ใหญ่เองก็ต้องอ่าน สร้างสภาพแวดล้อมให้เด็ก อย่าไปคิดแค่ว่าให้เด็กอ่านเท่านั้น แต่ผู้ใหญ่ต้องยอมรับความจริงว่าการอ่านนั้นเป็นปัญหาของผู้ใหญ่ไม่ใช่ปัญหาของเด็ก นอกจากนั้นองค์กรเครือข่ายต่างๆ ต้องช่วยกันสร้างกระแสให้เป็นรูปธรรม เช่นอ่านแล้วประสบความสำเร็จอย่างไร มีเวทีเพื่อสร้างความตื่นตัวให้กับสังคม รวมทั้งต้องให้ความสำคัญและดูแลบรรณารักษ์ หรือครูผู้ปฏิบัติงานทางด้านนี้อย่างจริงจัง

การอ่านควรเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ควรแทรกอยู่ในกิจกรรมสร้างสรรค์ของเด็ก ซึ่งบูรณาการอยู่ในหลายๆ เรื่อง ไม่ควรแยกออกไปต่างหาก เพราะการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญของเด็ก ถ้าจะทำยุทธศาสตร์เพื่อเด็ก การอ่านจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องผลักดันให้เกิดผลให้ได้

เข็มพร วิรุณราพันธ์
ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน สสส.

การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของสื่อทุกประเภท เช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ ก็มีการอ่านเป็นส่วนหนึ่ง รายการโทรทัศน์ ก็มีการอ่านแทรกอยู่ การอ่านควรเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ควรแทรกอยู่ในกิจกรรมสร้างสรรค์ของเด็กซึ่งมีลักษณะบูรณาการอยู่ในหลายๆ เรื่อง ไม่ควรแยกออกไปต่างหาก เพราะการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญของเด็ก ถ้าจะทำยุทธศาสตร์เพื่อเด็ก การอ่านจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องผลักดันให้เกิดผลให้ได้

แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับกลไกที่จะขับเคลื่อนเรื่อง การอ่าน อย่างต่อเนื่องจริงจัง มีกลไกในการรับผิดชอบ ทั้งเจ้าภาพที่เป็นหลัก และคณะกรรมการที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วน โดยอยู่ในรูปของคณะกรรมการระดับชาติซึ่งต้องมีความเป็นอิสระคล่องตัว ไม่ติดขัดกับระเบียบของราชการ มีลักษณะคล้ายกรรมการอิสระ ทำเรื่อง การอ่านอย่างเดียว

เรายังต้องขับเคลื่อนทั้งสังคมให้ทำเรื่อง การอ่านกันมากกว่านี้ การเอาพลังมาเชื่อมโยงและขับเคลื่อนให้ถูกจุด เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง เป็นเรื่องใหญ่ รัฐบาลต้องตีโจทย์ให้แตก เพราะต้องถือว่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ซึ่งต้องต่อสู้กับกระแสการบริโภคสื่อใหม่ที่มาแรง

การทำเรื่อง การอ่านจึงต้องการพลังขับเคลื่อนระดับนโยบาย และทำอย่างต่อเนื่องแต่หากระดับนโยบาย ยังไม่จริงจัง ประกาศผ่านสื่อแล้วก็หายไป หรือเมื่อ การเมืองเปลี่ยน ทุกอย่างก็เปลี่ยน ถ้าเรายังไม่หลุดจากภาพเก่า ทุกอย่างก็ยังคง เป็นเหมือนเดิม องค์กรต่าง ๆ ที่ทำก็ทำได้เพียงกลุ่มเล็กๆ แต่ยังสามารถไม่เปลี่ยน วิถีคิดคนในสังคม เราต้องใช้ทรัพยากรหลายประเภทมาระดมช่วยอย่างต่อเนื่อง และประสานงานกัน ต้องมีเจ้าภาพระดับใหญ่ที่สามารถเป็น “ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่มีพลัง มีอำนาจจริง” โดยมีองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานส่งเสริมการอ่าน เป็นเครือข่ายในทางปฏิบัติ ซึ่งอาศัยประสบการณ์ที่มีจากพื้นที่ รูปแบบที่ประสบความสำเร็จ รวบรวม เป็นองค์ความรู้เป็นพลังของเครือข่าย ในขณะที่ฝ่ายนโยบายมีความตั้งใจจริงที่จะทำให้ เกิดขึ้น เช่น แก้ไขอุปสรรคเรื่องกฎหมาย การจัดสรรทรัพยากร เป็นต้น

ที่ผ่านมาเรื่อง การอ่านยังเป็นเรื่อง ที่รัฐบาลไม่เห็นความสำคัญอย่างจริงจัง และปัญหาการเมืองไทยไม่ต่อเนื่องที่จะสามารถขับเคลื่อนเรื่องนี้ได้ ยังต้องแก้ปัญหา เฉพาะหน้า ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ มีสถานภาพทางการเมืองยาวนานพอที่จะขับเคลื่อน นโยบายได้ เช่น สิงคโปร์ เวียดนาม โดยเฉพาะเวียดนามซึ่งอยู่ในยุคสร้างตัว พลิกฟื้น สังคม รัฐบาลเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมคล้ายจีน คนที่จะเป็น จอหงวน ต้องเรียน ต้องอ่าน ประเทศนี้จึงมีหนังสือดี ๆ พิมพ์เป็นแสนเล่มต่อครั้ง หรือ อย่างประเทศสิงคโปร์ทำ พบ. หอสมุดแห่งชาติ ปี 1995 มีแนวคิดว่ “สังคมมั่งคั่งด้วย การอ่าน” มีคณะกรรมการแห่งชาติทำหนังสือ มีภูมิปัญญาชาวบ้านเก็บไว้ในระดับ ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ออนไลน์เชื่อมโยงอย่างทั่วถึง ทุกคนสามารถเข้าถึงหนังสือ ในห้องสมุดได้โดยง่าย

ทุก ๆ แห่งของสังคมต้องช่วยกันสร้างกระบวนการอ่าน และควรที่จะสร้างค่านิยม “การอ่าน” ให้เป็นคุณลักษณะจำเป็นขั้นพื้นฐาน

ดร.อมรา ปญญิติญบุตรณ์

สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (สพร.) สำนักงาน กศน.

ในช่วง ปี พ.ศ. 2547-2548 รัฐบาลยุคที่มีความคิดก้าวหน้า มีแนวนโยบาย เรื่องการอ่าน ห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีผลทำให้สถิติการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น จากการเก็บข้อมูลปี พ.ศ. 2549 แต่ ในปี พ.ศ. 2550 ตัวเลขกลับลดลง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลควรเร่งและประกาศนโยบายส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง ในทุกรัฐบาล โดยไม่ยึดว่าเป็นนโยบายเฉพาะพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลเท่านั้น และประเด็นสำคัญ คือควรมีสื่อและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในหลายรูปแบบ หลายลักษณะ สอดแทรกในทุกกิจกรรมใหญ่ของประเทศ หรือสอดแทรกในเทศกาล ทั้งวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านของประเทศเรานั้น ขึ้นอยู่กับการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มองค์กรมีส่วนในการพัฒนาสื่อ หนังสือ แหล่งการเรียนรู้ เพื่อร่วมกันสร้างบรรยากาศของการอ่าน เพื่อความรู้ ความบันเทิง และได้พัฒนาชีวิต

ทว่าที่ผ่านมากระทั่งถึงวันนี้ประเทศไทยยังไม่มีทั้ง “เวที” และ “พื้นที่” เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา “คนไทย” อย่างเป็นทางการทำให้ขาดจังหวะในการก้าวเดินไปข้างหน้า ทั้งที่ทุกส่วนของสังคมสามารถเริ่มต้นก้าวเดินไปพร้อมกันได้เพื่อทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ตั้งแต่ที่บ้าน ในครอบครัว ในโรงเรียน ที่ทำงาน ทุก ๆ หน่วยของสังคมสามารถช่วยกันสร้างกระบวนการอ่านและควรที่จะสร้างค่านิยม “การอ่าน” ให้เป็นคุณลักษณะจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น ในการสมัครงาน หรือตัวชี้วัดในการก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น รวมทั้งช่วยกันส่งเสริมการอ่าน ด้วยการจัดหนังสือ มุมการอ่าน เพื่อเป็นการเพิ่มสมรรถนะหลัก (Core Competency) ในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับ เป็นต้น

สำหรับรัฐบาลควรกำหนดการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ มีกลยุทธ์ระดับชาติ อย่างเป็นรูปธรรม อย่างเช่นประเทศสิงคโปร์ อังกฤษ พร้อมกับการสร้างกระแสในรูปของการรณรงค์ การจัดงานมหกรรมรักการอ่านที่ประชาชนมีส่วนร่วม มิใช่การจัดงานของหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น รวมทั้งมีกิจกรรมสำคัญๆ เช่น Thai Read หรือ การประกวด แข่งขัน สร้างการมีส่วนร่วมในการอ่าน ในรูปแบบต่างๆ หรือ กำหนดให้ “วันภาษาไทย” เป็นวันแห่งการอ่านประจำปีด้วย กิจกรรมค้นหาและสร้างต้นแบบ “นักอ่าน” ที่ประสบผลสำเร็จจากการอ่าน การจัดทำรายการสื่อ หนังสือ ส่งเสริมการอ่านที่เหมาะสมแต่ละวัย ในลักษณะ Recommendation Lists for Parents and Teachers / Adults Care Reading หรือ จัดทำโครงการ “พัฒนานิสัยรักการอ่าน” ในลักษณะเดียวกับโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงบางอย่าง เช่น โปกรแกรมลด เลิก อบายมุข โปกรแกรมอยู่อย่างพอเพียง โปกรแกรมลดน้ำหนัก โปกรแกรมพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งสถาบันในการพัฒนาสื่อส่งเสริมการอ่าน เช่น ทำหนังสือราคาถูกลง ทำหนังสือที่อ่านยากเป็นหนังสืออ่านง่าย (Simplified Version) พัฒนาสื่อส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ตัวอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาพื้นที่การอ่าน ให้มีการเชื่อมโยงในการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูล ให้มีการ Download หนังสือมีคุณภาพ มีแหล่ง (Resources) ในการช่วยสนับสนุนวิธีการหรือเทคนิคในการอ่านให้เป็น อ่านอย่างมีคุณภาพ อ่านได้ประโยชน์ เป็นต้น และจัดทำเว็บ (Portal Web) เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนการส่งเสริมการอ่านร่วมกันระดับประเทศ แล้วเชื่อมโยงได้ทุกแหล่ง ทุกสื่อ รวมไปถึง การสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างค่านิยมในการรักการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต (Lifestyle)

ส่งเสริมการอ่านโดยระดมสรรพกำลัง ทำให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และ
มีกลยุทธ์นอกกรอบ คือ มีนวัตกรรม เทคนิค วิธีการรูปแบบใหม่ๆ
ที่ดึงดูดให้คนอ่านหนังสือ โดยอาจศึกษาตัวอย่างจากต่างประเทศ
แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับคนไทย

ดร.กมล รอดคล้าย
ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ

การดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการอ่าน หากมองภาพกรอบใหญ่ซึ่งควรกำหนดโดยสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านนโยบายและแผนพัฒนาของประเทศ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ราชบัณฑิตยสถาน ในฐานะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาษา หนังสือ สถาบันการศึกษา ในฐานะ หน่วยงานที่ให้การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ กระทรวงวัฒนธรรม เนื่องจากการอ่านถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

ในส่วนของการกระทรวงศึกษาธิการ มีการดำเนินงานเรื่องส่งเสริมการอ่าน แบ่งเป็น 3 ช่วงใหญ่ๆ คือ 1.) ร่วมกับองค์การยูเนสโกทำเรื่องอ่านออกเขียนได้ ในปี 2528 2.) สร้างหอสมุดเฉลิมราชกุมารี ในปี 2530-2531 ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประมาณ 100 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ทำให้มีห้องสมุดที่มีคุณภาพ 3.) สมัยรัฐบาลซึ่ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีมีนโยบายการอ่านกำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาลและให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการโดยมียุทธศาสตร์รักการอ่านอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้มีการทำวิจัยแล้วพบว่านักเรียนมีการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น เข้าห้องสมุดเพิ่ม มีกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือเพิ่มมากขึ้น แต่ยังไม่กระทบกับสถิติภายในประเทศ ยังไม่สามารถสร้างนิสัยรักการอ่านได้มากเท่าใดนัก

หากเปรียบเทียบกับประเทศที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการอ่านที่เข้มแข็งได้ เช่น ในสหรัฐอเมริกาซึ่งประธานาธิบดีอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เพื่อแสดงว่าผู้นำเห็นความสำคัญ คนญี่ปุ่นอ่านหนังสือระหว่างนั่งรถไฟกันแทบทุกคน คนบราซิลอ่านหนังสือในสนามฟุตบอลก่อนจะมีแข่งขัน ประเทศเกาหลีมีการผลิตนิยาย และ หนังสือเป็นหนังสือวรรณกรรม ทั้งหมดนี้เป็นภาพความสำเร็จที่ประเทศต่างๆ แสดงออกมาทำให้เราเห็นเพื่ออย่าว่าคนเขารักการอ่านกันจริงๆ

ทั้งนี้ความสำเร็จของการส่งเสริมการอ่านในประเทศไทย นั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายปัจจัย อาทิ การส่งเสริมให้มีแหล่งอ่านหนังสือมากขึ้น เช่น มุมหนังสือในที่ทำงาน บนรถไฟ สนามกีฬา หรือศูนย์การค้าควรมีมุมหนังสือให้อ่านระหว่างนั่งพัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในชั้นเรียนให้มากขึ้น จนซึมลึกไปสู่นิสัยเด็ก และควรดึงความร่วมมือจากภาคเอกชน ในการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน

นอกจากนี้ควรส่งเสริมการอ่านโดยระดมสรรพกำลัง ทำให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และมีกลยุทธ์นอกกรอบ คือ มีนวัตกรรม เทคนิค วิธีการรูปแบบใหม่ๆ ที่จูงใจคนให้อ่านหนังสือ โดยอาจศึกษาตัวอย่างจากต่างประเทศ แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับคนไทย

การส่งเสริมการอ่านต้องเริ่มจากเด็กเล็กๆ ระดับปฐมวัย
ปัจจัยความสำเร็จของโครงการ bookstart
จึงอยู่ที่ความเข้าใจของพ่อแม่ ในการเลี้ยงดูเด็ก

ดร.จิรพรณ ปุณเกษม
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

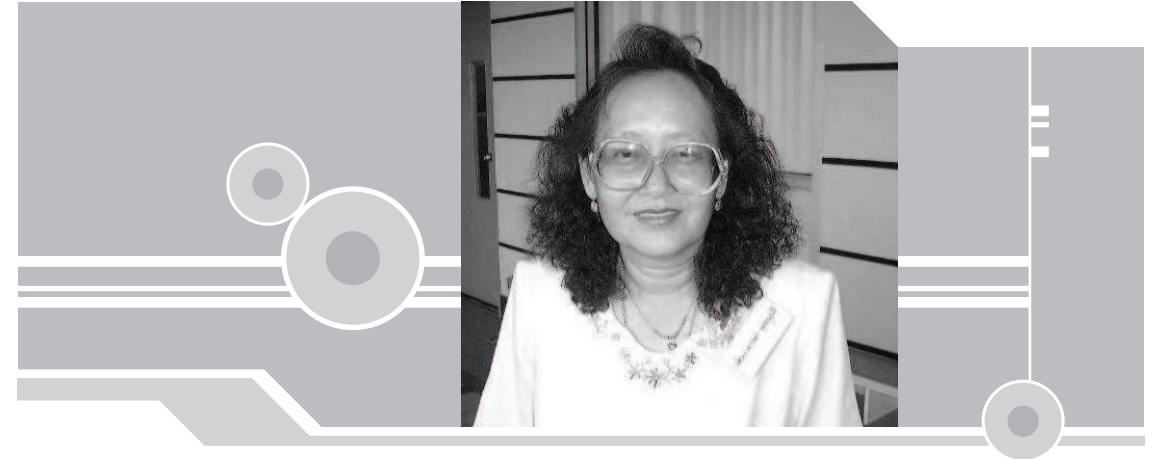
กระทรวงศึกษาธิการ เคยจัดทำแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยผลสานกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของ 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปี 2549 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.ศิริกร มณีรินทร์ มีนโยบายให้ทำโครงการวางทุกคน อ่านทุกคน ภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กและครูอ่านหนังสืออย่างน้อยวันละ 15 นาที

ทั้งนี้แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มต้นปีงบประมาณ 2549 (ตุลาคม 2548 – กันยายน 2549) มี 3 กลยุทธ์ คือ 1.) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมรักการอ่าน สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป 2.) ส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ พัฒนาห้องสมุดในสถานศึกษา และห้องสมุดประชาชน หรือ แหล่งเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้อ่านในพื้นที่ 3.) แผนภาคีประชาสัมพันธ์ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเผยแพร่วิสัยทัศน์จากการอ่านพระราชชนินพันธ์อันทรงคุณค่า

ที่ผ่านสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ดำเนินโครงการนำร่อง “หนังสือเล่มแรก - Bookstart” มาตั้งแต่ปี 2546 เป็นโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี โดยใช้รูปแบบจากประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ ซึ่งมีแนวคิดว่าการส่งเสริมการอ่านต้องเริ่มจากเด็กเล็กๆ ระดับปฐมวัย ปัจจุบันความสำเร็จของโครงการ Bookstart จึงอยู่ที่ความเข้าใจของพ่อแม่ ในการเลี้ยงดูเด็ก

และอีกโครงการหนึ่งที่ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก คือ โครงการเล่านิทาน อ่าน และเล่นกับลูก ตามแนวคิดจากโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งให้ความสำคัญกับการดูแลเด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบ ที่มีพื้นฐานจากความรักความเข้าใจของพ่อแม่ผ่านกิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการที่ดีของลูก เช่นการเล่านิทาน การเล่น พูดคุยกับลูก

ทั้งนี้ควรต้องมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาสนับสนุนด้วย อาทิ ต้องให้หนังสือเด็กมีราคาถูกลง หาซื้อได้ในราคาย่อมเยา และมีห้องสมุดสำหรับเด็กในชุมชนให้พ่อแม่ยืมหนังสือได้ รวมทั้งการส่งเสริมการอ่านของผู้ใหญ่ด้วย เช่น มีมุมหนังสือตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิ โรงพยาบาล เป็นต้น

ผู้ใหญ่อ่านให้เด็กอ่านหนังสือ อ่านหนังสือให้เด็กอ่าน
ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ ไม่ปล่อยปละละเลย
ซื้อหนังสือให้เด็ก แทนการให้เด็กเล่นแต่คอมพิวเตอร์

ดร.เยาวพา เตชะคุปต์
โครงการบริการวิชาการ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
คณะกรรมการการส่งเสริมการอ่านสภาการศึกษา

การทำโครงการส่งเสริมการอ่านมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และที่ผ่านก็ได้มีการดำเนินโครงการที่หลากหลายโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐ และ เอกชน เช่น บริษัทซีพี ออลล์ จำกัด มีโครงการประกวดหนังสือ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก ริเริ่มโครงการ Book Start โรงเรียนสาธิต มศ.ประสานมิตร (ประถม) มีโครงการอ่านหนังสือตอนเช้าให้เด็กฟัง และรณรงค์ให้เด็กยืมหนังสือกลับบ้าน ในห้องเรียนมีมุมหนังสือให้เด็ก

นอกจากนั้น ทางม.ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรเองยังมีโครงการรักการอ่านหลายโครงการ เช่น 1) โครงการรักการอ่านในโรงพยาบาลชลประทาน โดยจัดรถเข็นหนังสือ และมีนางฟ้าประจำรถ สำรวจว่าผู้ป่วยที่มารอตรวจเลือกอ่านหนังสืออะไร เจ้าหน้าที่ประจำตึกไหนชอบอ่านหนังสืออะไร ผู้ป่วยชอบอ่านหนังสืออะไร เพื่อจัดหนังสือให้เหมาะสมกับความต้องการ 2) โครงการพี่สอนน้องอ่าน 3) โครงการภาษาเพื่อแผ่นดินเฉลิมพระเกียรติ 4) โครงการพัฒนาทักษะการอ่านให้แก่นักเรียน ต้นแบบระดับมัธยมศึกษา 5) โครงการรักการอ่านสำนักหอสมุดกลางฯ 6) โครงการรวมพลังสร้างสรรค์เด็กไทย 7) โครงการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 8) โครงการห้องสมุดเสียงเพื่อผู้พิการทางสายตา

การที่จะทำให้โครงการส่งเสริมการอ่านของประเทศไทยประสบความสำเร็จ ประเด็นสำคัญ คือ ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเป็นนิสัย อย่างประเทศญี่ปุ่น เขาจริงจังมากจนสามารถสร้างเป็นนิสัย คนญี่ปุ่นต้องหยิบหนังสือมาอ่านทุกวัน ในประเทศทางตะวันตกส่วนใหญ่ทุกเช้าอย่างน้อยที่สุดจะต้องอ่านหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้เรายังจะต้องมีห้องสมุดให้ทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัย สามารถที่จะเข้าถึงการอ่าน เข้าถึงหนังสือได้โดยง่าย

ทั้งนี้วิธีการในการพัฒนานิสัยรักการอ่าน ผู้ใหญ่ต้องช่วยดูแลให้เด็กอ่านหนังสือ หาหนังสือให้เด็กอ่าน ตระหนักในความสำคัญของเรื่องนี้ ไม่ปล่อยให้ละเลย ควรซื้อหนังสือให้เด็ก แทนการให้เด็กเล่นแต่คอมพิวเตอร์ อ่านหนังสือให้เด็กเล็กๆ ฟังก่อนนอน สำหรับโรงเรียนก็ต้องหาแหล่งเรียนรู้ให้เด็ก เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือให้เด็ก ให้พ่อแม่อ่านระหว่างรอลูก

หนังสือต้องอยู่ในใจเด็ก ให้เด็กได้สัมผัสประสบการณ์จากการอ่านหนังสือ
ได้เป็นเจ้างอง และมีความสุขกับหนังสือ
โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านทั้งใน ครอบครัว และ ชุมชน

สรวยธ นาวาผล
กลุ่ม We are happy

ปัจจัยสำเร็จของการดำเนินนโยบายส่งเสริมการอ่านของรัฐ ควรมีการรณรงค์ระดับชาติ สร้างกระแสให้เกิดการรับรู้ทั้งหมด โดยอาศัยพลังของสื่อทุกแขนงในการรณรงค์ อาทิ ในละคร มีฉากการอ่านหนังสือ มีดาราก็เป็นตัวอวยของการอ่านหนังสือ หรือ ในโฆษณา ก็ให้มีการอ่านประกอบอยู่ด้วย

แต่ที่ผ่านมากการดำเนินนโยบายการส่งเสริมการอ่านของรัฐไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นการทำเพื่อหวังผลงาน ไม่ใช่เพื่อผลจากการปฏิบัติที่ยั่งยืน เป็นลักษณะของการบังคับให้ทำมากกว่าการกระตุ้นให้ชอบแล้วลงมือทำด้วยใจจริง ๆ ซึ่งจะมีความยั่งยืนกว่า และการทำงานยังไม่มีความต่อเนื่อง

ทั้งนี้การที่จะพัฒนานิสัยให้รักการอ่านได้นั้น หนังสือต้องอยู่ในใจเด็ก ให้เด็กได้สัมผัสประสบการณ์จากการอ่านหนังสือ ได้เป็นเจ้าของ และมีความสุขกับหนังสือ โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านทั้งใน ครอบครัว และ ชุมชน ปลูกให้ทุกฝ่ายตื่นหันมามองเรื่องการอ่าน และพัฒนาให้มีนักส่งเสริมการอ่านในชุมชน เหมือน อสม. มีสำนักพิมพ์เล็กๆ เพื่อผลิตหนังสือออกมารองรับทุกความต้องการ

นอกจากนั้น ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านต้องร่วมมือกัน ไม่แสดงความเป็นเจ้าของ ไม่หวงแหนความรู้ แต่มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และต่อยอดให้ทุกๆ ฝ่าย มาเห็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยอาจใช้เวทีสาธารณะสำหรับการพูดคุยให้เป็นประเด็นทางสังคม เพื่อดึงความร่วมมือจากทุกระดับ ให้โอกาสคนในสังคมได้แสดงความคิดเห็น

หากเป็นไปได้ถึงการเกิดสังคมสวัสดิการด้านการอ่าน โดยให้มีสวัสดิการของรัฐด้านการอ่าน มีองค์กร มี OTOP หนังสือในชุมชน เช่น หนังสือที่พูดถึงท้องถิ่น พูดถึงชุมชนของเขา มีสำนักพิมพ์ของชุมชน โดยรัฐช่วยสนับสนุน ก็น่าจะเป็นอนาคตของสังคมรักการอ่านที่งดงาม

ทุกคนในสังคมฯประสานความร่วมมือกันสร้างสังคมแห่งการอ่าน
อาทิ ผู้นำทางความคิด/ผู้นำทางสังคม มีนิสัยรักการอ่าน
และเป็นต้นแบบอันดีให้กับเยาวชน และประชาชนในสังคม

วันเพ็ญ นามะสนธิ
ผู้ช่วยกรรมการ สำนักกิจกรรมสังคม
บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน)

บริษัท ซีพี ออลล์ เริ่มต้นดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน ด้วยการมอบห้องสมุดให้กับสถานศึกษาในชุมชน บริเวณใกล้ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น และได้ขยายผลมาสู่การจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพกว้างระดับประเทศ ได้แก่

- ปี 2536 มอบหนังสือแก่ห้องสมุดสถานศึกษาชุมชนบริเวณใกล้ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น
- ปี 2537 โครงการเยาวชนรักการอ่าน ด้านยาเสพติด
- ปี 2542 โครงการอ่านเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ

- ปี 2545-ปัจจุบัน โครงการโรงเรียนรักการอ่าน
- ปี 2551 โครงการชุมชนรักการอ่าน
- ปี 2552 โครงการหนังสือเล่มแรก (Bookstart)

เนื่องจากทางบริษัท ต้องการมีส่วนร่วมในการร่วมสร้างสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการอ่านและการเรียนรู้ และมุ่งหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการอ่านและการเรียนรู้ เพราะนั่นหมายถึงว่าคนไทยทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ...หากสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการอ่านและการเรียนรู้ ก็จะเป็นหนึ่งในปัจจัยในการขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนา ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศอื่นๆ สามารถยืนหยัด แข่งขัน และก้าวทันกระแสโลกได้

แม้ว่าการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของบริษัท อาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ดังนั้น ในการดำเนินโครงการด้านส่งเสริมการอ่าน โดยความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในบางโครงการยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานส่วนหนึ่งจากภาครัฐ รวมถึงความร่วมมือด้านบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อร่วมกัน “ดำเนินงาน” และ “ผลักดัน” ให้การดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่าน สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

โดยมีเป้าหมายของความสำเร็จอยู่ที่การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่รักการอ่าน ซึ่งต้องอาศัยพลังจากทุกภาคส่วนในสังคมช่วยกันขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ เอกชน ทุกหน่วยงานต้องร่วมให้การสนับสนุน และรณรงค์ด้านการส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และประกาศเป็นวาระแห่งชาติ สถานศึกษา และชุมชน ร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน บุคลากรในสถานศึกษา ประชาชนในชุมชน อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสังคมนั้นๆ ให้เป็นสังคมต้นแบบแห่งการอ่าน

นั่นหมายถึงทุกคนในสังคมไทยต้องประสานความร่วมมือกันสร้างสังคมแห่งการอ่าน อาทิ ผู้นำทางความคิด/ผู้นำทางสังคม มีนิสัยรักการอ่านและเป็นต้นแบบอันดีให้กับเยาวชน และประชาชนในสังคม สำนักพิมพ์นำเสนอหนังสือดีมีคุณค่าแก่สังคมไทยโดยเป็นหนังสือที่มีราคาสมเหตุสมผล สื่อมวลชนร่วมมีบทบาทในการรณรงค์กระตุ้นและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในสังคมไทยตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน มีนิสัยรักการอ่าน เป็นต้น

